

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Václav Vlček

**Transformace švédské zahraniční a
bezpečnostní politiky na přelomu 80. a 90. let**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Václav Vlček**

Vedoucí práce: **PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2014

Bibliografický záznam

VLČEK, Václav. (2014). *Transformace švédské zahraniční a bezpečnostní politiky na přelomu 80. a 90. let*. Praha. 45 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.

Abstrakt

Tématem této bakalářské práce je transformace švédské zahraniční a bezpečnostní politiky na přelomu 80. a 90. let 20. století. Hlavním cílem studie je prozkoumat vliv geopolitických změn na tuto transformaci a odhalit další příčiny (zejména ty vnitřní), jež jsou často přehlíženy právě na úkor konce studené války. Speciální pozornost je také věnována švédské neutralitě a jejímu vývoji.

Jedná se o jednopřípadovou studii. Z teoretického hlediska vychází práce z analýzy zahraniční politiky. Rozlišuje několik hladin zkoumání – vnější (systémové) a vnitřní (veřejnost, společenské skupiny, vláda, konkrétní jednotlivci). K těmto úrovním přistupuje individuálně, aplikuje rozličné teorie a až na konci je vyvinuta snaha o určitou syntézu veškerých poznatků. Neutralita je po teoretické stránce uchopena koncepty mezinárodního práva i mezinárodních vztahů.

Práce dochází k závěrům, že hlavním posunem švédské zahraniční a bezpečnostní politiky bylo přistoupení k EU a přehodnocení dosavadní politiky neangažovanosti. Hlavní příčinou transformace byl konec studené války. Jako vedlejší, avšak stále významné, vlivy lze určit ekonomickou krizi ve Švédsku, nástup nesocialistické vlády či přesvědčení jejího předsedy – Carla Bildta. Vůči změnám se naopak vymezovala značná část švédské veřejnosti a některé politické strany.

Abstract

The bachelor thesis deals with the transformation of the Swedish foreign and security policy at the turn of 1980s and 1990s. The main object is to examine the impact of geopolitical changes upon the transformation and reveal new (especially internal)

influences which are usually overlooked at the expense of the end of the Cold War. Furthermore, the thesis will concentrate on the Swedish neutrality and its development.

The thesis is a case study. The theoretical concept is based on the foreign policy analysis. Several levels of analysis are distinguished – the external (systemic) and the internal (the public, social groups, the government, particular individuals). The levels are examined individually and different theoretical approaches are applied to them. Finally, new findings are merged. The approach to the neutrality is derived from international law and international relations.

The thesis concludes that the main transformation of the foreign and security policy led to the Swedish accession to the EU and to the reassessment of the policy of the non-engagement. It was primarily caused by the end of the Cold War but there were also other important influences, for example the Swedish economic crisis, the new non-socialist government and the new prime minister Carl Bildt. On the other hand, the public opinion and some political parties refused any changes.

Klíčová slova

Švédské království, Švédsko, zahraniční politika, bezpečnostní politika, neutralita, analýza zahraniční politiky

Keywords

Kingdom of Sweden, Sweden, foreign policy, security policy, neutrality, foreign policy analysis

Rozsah práce: Samotný text práce, tedy Úvod – Závěr, čítá 85 747 znaků včetně mezer, což činí necelých 48 normostran.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Václav Vlček

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Milošovi Brunclíkovi Ph.D. za jeho vstřícný přístup a cenné rady, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce

Název: Transformace švédské zahraniční politiky na přelomu 80. a 90. let

Téma: Práce se bude zabývat příčinami a načasováním přehodnocení švédské zahraniční politiky na přelomu 80. a 90. let. Hlavním cílem studie je prozkoumat vliv geopolitických změn na tuto transformaci a odhalit další příčiny, jež jsou často přehlíženy právě na úkor konce studené války. Součástí práce bude zároveň snaha vymezit tuto změnu časově a zhodnotit ji z pohledu konceptu neutrality. Důvody, proč jsem si toto téma zvolil, jsou dvojí. Za prvé si myslím, že obor mezinárodní vztahy do značné míry přehlíží koncept neutrality, a proto bych rád provedl určitou syntézu jeho dosavadních teoretických uchopení. A zadruhé jsou podle mého názoru změny po skončení studené války nahlíženy čistě z geopolitické perspektivy bez ohledu na dílčí příčiny.

Výzkumná otázka: Jaké příčiny vedly k redefinování švédské zahraniční politiky? Kdy k této události došlo?

Hypotéza: Základní hypotézou celé práce je, že transformaci švédské zahraniční politiky předcházelo více faktorů, než pouhý konec studené války. Mezi další předpokládané vlivy, řadím ekonomickou krizi ve Švédsku na počátku 90. let, začlenění Švédska do evropského integračního projektu, vliv tradiční švédské identity, dlouhodobější neschopnost Švédského království hájit své území a snižování nákladů na obranu či snahu o zachování severské rovnováhy a stability. Zohledněno bude také stanovisko tehdejších švédských vlád, zejména vlády Carla Bildta, kterému se po delší době povedlo sesadit levici a sestavit kabinet z nesocialistických stran. Z časového hlediska redefinice zahraniční politiky předpokládám, že ke změně nedošlo okamžitě po změně geopolitické situace, ale až v důsledku působení těchto vlivů právě za vlády premiéra Bildta.

Teorie: Z teoretického hlediska se práce zaměří na vymezení hlavních faktorů formujících zahraniční politiku státu. Důraz bude kladen jak na vnější vlivy z pohledu hlavních teorií mezinárodních vztahů (realismus, liberalismus, konstruktivismus), tak na

vlivy vnitřní (kultura a identita, postoj veřejnosti, různých společenských skupin, vládních orgánů a nejvyšších představitelů státu). Následně se zaměřím na vymezení pojmu neutralita, jelikož se v případě Švédska jedná o relevantní aspekt švédské zahraniční politiky, národní identity či politické kultury. Kromě tradiční mezinárodně právní definice bude vyvinuta snaha vymezit neutralitu i jako pojem oboru mezinárodních vztahů.

Metodologie: Práce bude příkladem jedinečné interpretativní jednopřípadové studie, z čehož vyplývá, že bude kladen důraz zejména na hlubší poznání celého případu, jeho pochopení a následné interpretování. Pozornost bude věnována odhalení co největšímu množství nezávislých proměnných, jež by mohly osvětlit změnu závislé proměnné, tedy redefinici švédské neutrality. Tyto proměnné jsem vymezil v hypotéze.

Osnova:

Úvod

1. Teoretická část

1.1. Teoretická východiska

1.1.1. Vliv mezinárodního systému (vnější faktory)

1.1.1.1. Realismus

1.1.1.2. Liberalismus

1.1.1.3. Konstruktivismus

1.1.2. Vliv domácího politického systému (vnitřní faktory)

1.1.2.1. Identita, politická kultura a názor veřejnosti

1.1.2.2. Společenské skupiny

1.1.2.3. Vláda a vládní organizace

1.1.2.4. Nejvyšší představitelé státu

1.2. Vymezení pojmu neutralita

1.2.1. Pojem „neutralita“

1.2.2. Definice neutrality z pohledu mezinárodního práva veřejného

1.2.3. Neutralita jako koncept mezinárodních vztahů

2. Švédská zahraniční politika

2.1. Švédská zahraniční politika v době studené války

2.2. Švédská zahraniční politika na přelomu 80. a 90. let

3. Příčiny transformace švédské zahraniční politiky neutrality:
 - 3.1. Konec studené války a rozpad bipolárního světa
 - 3.2. Neschopnost hájit vlastní území a klesající výdaje na obranu
 - 3.3. Severská rovnováha
 - 3.4. Švédská ekonomická krize
 - 3.5. Evropská integrace
 - 3.6. Švédská identita
 - 3.7. Veřejné mínění
 - 3.8. Vláda nesocialistických stran
 - 3.9. Relevantní politické strany
 - 3.10. ...
 4. Časové zhodnocení redefinice zahraniční politiky
 5. Současné označení švédské zahraniční politiky
- Závěr

Literatura:

Teorie

- BEASLEY, Ryan K. (2013). *Foreign policy in comparative perspective: domestic and international influences on state behavior*. Los Angeles: SAGE Publications. 366 s.
- ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel. (2003). *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Eurolex Bohemia. 761 s.
- DAVID, Vladislav; SLADKÝ, Pavel; ZBOŘIL, František. (2006). *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Linde. 447 s.
- GOETSCHEL, Laurent. (1999). Neutrality, a Really Dead Concept? *Cooperation and Conflict*. Vol. 34, n. 2, p. 115 – 139.
- HARDEN, Sheila. (1994). *Neutral States and the European Community*. London: Brassey's. 164 s.
- MALENOVSKÝ, Jiří. (1997). *Mezinárodní právo veřejné*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. 215 s.
- OGLEY, Roderick. (1970). *The Theory and practice of neutrality in the twentieth century*. London: Routledge and Kegan Paul. 217 s.

POTOČNÝ, Miroslav. (1998). Má trvalá neutralita v Evropě budoucnost? *Mezinárodní politika*. Vol. 22, n. 12, p. 26 – 27.

POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. (2011). *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Beck. 533 s.

ROSPUTINSKÝ, Peter. (2004). Vymedzenie pojmu neutralita. *Politické vedy*. Vol.7, n. 3, p. 71 – 105.

ROLENC, Jan Martin. (2008). *The Relevance of Neutrality in Contemporary International Relations*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. [online] Dostupný z: http://vz.fmv.vse.cz/wp-content/uploads/1_2008.pdf.

SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. (2006). *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: ASPI. 417 s.

THALBERG, Hans. (1984). *The European neutrals in international affairs*. Wien: Braumüller. 134 s.

+ slovníkové a encyklopedické publikace

Metodologie

DRULÁK, Petr. (2008). *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál. 255 s.

KING, Gary; KEOHANE, Robert O.; VERBA, Sydney. (1994). *Designing Social Inquiry*. Princeton: Princeton University. 247 s.

STAKE, Robert E. (1995). *The Art of Case Study Research*. London: Sage. 175 s.

Faktografie

ANDERSSON, Ingvar; WEIBULL, Jörgen. (1980). *Swedish History in Brief*. Stockholm: Swedish Institute. 71 s.

ANDRÉN, Nils. (1982). Sweden's Defence Doctrines and Changing Threat Perceptions. *Cooperation and conflict*. Vol. 17, n.1, p.29 – 39.

ARTER, David. (2008). *Scandinavian Politics Today*. Manchester: Manchester University. 355 s.

ÅSELIUS, Gunnar. (2005). Swedish Strategic Culture after 1945. *Cooperation and Conflict*. Vol. 40, n.1, p. 25 – 44.

- BAILES, Alyson J. K.; HERLOF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt. (2006). *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. Stockholm: International Peace Research Institute. 427 s.
- BERGMAN, Annika. (2000). *Balbat - the emergence of a common defence dimension to nordic co-operation?* Copenhagen: Copenhagen Peace Research. 27 s.
- BJERELD, Ulf. (1995). Critic or Mediator? Sweden in World Politics, 1945 – 90. *Journal of Peace Research*. Vol. 32, n. 1, p.23 – 35.
- BRUNCLÍK, Miloš; HAVLÍK, Vlastimil; PINKOVÁ, Aneta. (2011). *Skandinávie: Proměny politiky v severských zemích*. Praha: Wolters Kluwer; Cevro Institut. 303 s.
- BRUMMER, Klaus (ed.). (2007). *The North and ESDP. The Baltic States, Denmark, Finland and Sweden*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung. [online] Dostupný z: <http://www.evi.ee/lib/valispol2008.pdf>
- EINHORN, Eric S; LOGUE, John. (2003). *Modern welfare states : Scandinavian politics and policy in the global age*. London: Praeger. 403 s.
- ELIASSON, Johan. (2004). Traditions, Identity and Security: the Legacy of Neutrality in Finish and Swedish Security Policies in Light of European Integration. *European Integration online Papers*. Vol. 8, n. 6, p. 21.
- FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. (2001). *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Masarykova univerzita. 193 s.
- GUSTAVSSON, Jakob. (1998). *The Politics of Foreign Policy Change. Explaining the Swedish Reorientation on EC Membership*. [online] Dostupný z: http://www.svet.lu.se/fulltext/jakob_g.pdf
- GRAEGER, Nina; LARSEN, Henrik; OJANEN, Hana. (2002). *The ESDP and the Nordic Countries : Four Variations on a Theme*. Helsinky: Finnish Institute of International Affairs. 236 s.
- HANCOCK, M. Donald. (1972). Sweden, Scandinavia and the EEC. *International Affairs*. Vol. 48, n. 3, p. 424 – 437.
- INGEBRITSEN, Christine. (2006). *Scandinavia in World Politics*. Lanham: Rowman and Littlefield. 129 s.
- KAN, Aleksandr Sergejevič. (1983). *Dějiny skandinávských zemí*. Praha: Svoboda. 450 s.
- KANIOK, Petr. (2004). Euroskeptické strany ve Skandinávii. *Politologický časopis*. Vol.11, n. 2, p. 149 – 157.

- KARLSSON, Mats. (1996). Švédský pohled na soudobé problémy evropské integrace. *Mezinárodní politika*. Vol. 20, n. 12, p. 8 – 10.
- LATTER, Richard. (1989). *Northern Europe in Transition*. London: Wilton Park. 25 s.
- LEE-OHLSSON, Frederick. (2008). *Sweden and the Development of the European Security and Defence Policy. A Bi-Directional Process of Europeanisation*. Bruges: College of Europe. [online] Dostupný z: http://aei.pitt.edu/9600/1/EDP_5_2008.LeeOhlsson.pdf
- LINDSTRÖM, Gustav. (1997). *Sweden's Security Policy: Engagement Middle Way*. Paříž: Institute for Security Studies – Western European Union. [online] Dostupný z: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ002.pdf>
- MILES, Lee. (1996). *The European Union and the Nordic countries*. London: Routledge. 310 s.
- MILES, Lee. (2000). *Sweden and the European Union evaluated*. London: Continuum. 272 s.
- NORDSTROM, Byron J. (2000). *Scandinavia since 1500*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 393 s.
- OJANEN, Hana. (2000a). *Participation and Influence: Finland, Sweden and the Post-Amsterdam Development of the CFSP*. Paříž: Institute for Security Studies – Western European Union. [online] Dostupný z: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ011.pdf>
- OJANEN, Hana; HEROLF, Gunilla; LINDAHL, Rutger. (2000b). *Non-Alignment and European security policy : ambiguity at work*. Helsinky: Finnish Institute of International Affairs. 273 s.
- OJANEN, Hana. (2003). *Neutrality and non-alignment in Europe today*. Helsinky: Finnish Institute of International Affairs. 71 s.
- PASHKOV, Mykhaylo. (2009). Swedish Security Model: Peace-Loving, Well-Armed Neutrality. *National Security and Defence*. Vol. 10, no. 1, p 40 – 43.
- PITROVÁ, Markéta; FIALA, Petr. (2005). *Evropská referenda*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 311 s.
- RICKLI, Jean-Marc. (2004). *The Western Influence on Swedish and Swiss Policies of Armed Neutrality during the Early Cold War*. Ženeva: Institut européen de l'Université de Genève. [online] Dostupný z: http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/30071/ichaptersection_

singledocument/7b5d44be-6d4a-4b9d-85f7-b6f5b635b625/en/Pages+from+26_schwok-8.pdf

RIEKER, Pernille. (2002). *From territorial defence to comprehensive security? European integration and the changing Norwegian and Swedish security identities*. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs. [online] Dostupný z: http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/27374/ipublicationdocument_singledocument/90eefbe1-6079-487d-8976-443b2cc71e9a/en/626.pdf

ROLENC, Jan Martin. (2005). Transformace švédské bezpečnostní politiky: od neutrality k neúčasti. *Obrana a strategie*. Vol. 2005, n.2, p. 135 – 145.

ROSS, John F. L. (1991). Sweden, the European Community, and the Politics of Economic Realism. *Cooperation and Conflict*. Vol. 26, p. 117 – 128.

SCOTT, Franklin D. (1988). *Sweden: The Nation's History*. Carbondale: Southern Illinois University Press. 686 s.

SUBEDI, Surya P. (1993). Neutrality in a changing world: European Neutral States and the European Community. *The International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 42, n. 2, p. 238 – 268.

ŠTĚPÁN, Jiří. (2010). *Stručná historie států: Švédsko*. Praha: Libri. 150 s.

ŠTURMA, Pavel. (1998). Posouzení smyslu neutrality v Evropě: obecný přehled vývoje trvalé neutrality na pozadí porovnání příkladu Švýcarska a Rakouska. *Právník*. Vol. 137, n. 7, p. 561 – 587.

TEPE, Fulya. F. (2007). Swedish Neutrality and Its Abandonment. *Journal of Social Sciences*. Vol. 6, n. 11, p. 183 – 201.

WEAVER, Ole. (1992). Nordic Nostalgia: Northern Europe after the Cold War. *International Affairs*. Vol. 68, n. 1, p. 77 – 102.

WENDT, Franz. (1959). *The Nordic Council and co-operation in Scandinavia*. Copenhagen: Munksgaard. 247 s.

+ primární zdroje

Obsah

Úvod	3
1. Teoretická část	4
1.1. Teoretická východiska	4
1.1.1. Vliv mezinárodního systému (vnější faktory)	5
1.1.1.1. Realismus	5
1.1.1.2. Liberalismus	7
1.1.1.3. Konstruktivismus	8
1.1.2. Vliv domácího politického systému (vnitřní faktory)	8
1.1.2.1. Veřejné mínění, média a identita	8
1.1.2.2. Společenské skupiny	9
1.1.2.3. Vláda a vládní organizace	10
1.1.2.4. Vliv konkrétních jednotlivců	11
1.2. Vymezení pojmu neutralita	12
1.2.1. Definice neutrality z pohledu mezinárodního práva veřejného	12
1.2.2. Neutralita jako koncept mezinárodních vztahů	13
2. Švédská zahraniční a bezpečnostní politika	15
2.1. Švédská zahraniční politika v době studené války	15
2.2. Švédská zahraniční politika v období 1989 - 2001	17
2.3. Švédská bezpečnostní politika a neutralita	19
3. Transformace švédské zahraniční a bezpečnostní politiky	21
3.1. Příčiny transformace	21
3.1.1. Realismus: Konec studené války, rozpad severské rovnováhy a klesající význam Švédska	21
3.1.2. Liberalismus: Evropská integrace a ekonomická recese	23
3.1.3. Konstruktivismus: „morální supervelmoc“	25
3.1.4. Švédská veřejnost a národní identita	26
3.1.5. Společenské skupiny a politické strany	28
3.1.6. Forma vlády ve Švédsku a vliv konkrétních kabinetů	32
3.1.7. Carl Bildt: „nový start pro Švédsko“	34
3.2. Transformace švédské neutrality z pohledu mezinárodního práva a mezinárodních vztahů	36
Závěr	37
Summary	38
Seznam literatury	40
Monografie	40
Periodické tituly	43
Elektronické zdroje	44

Seznam vybraných zkratek

CP – Strana středu (Centerpartiet)

EAPC – Euroatlantická rada partnerství (Euro-Atlantic Partnership Council)

ES – Evropské společenství

ESVO – Evropské sdružení volného obchodu

EU – Evropská unie

FP – Liberálně lidová strana (Folkpartiet Liberalerna)

Kd – Křesťanští demokraté (Kristdemokraterna)

LO – Švédská konfederace odborových svazů (Landsorganisationen i Sverige)

M – Umírněná koaliční strana (Moderata samlingspartiet)

MpG – Environmentální strana Zelení (Miljöpartiet de Gröna)

NATO – Organizace Severoatlantické smlouvy

ND – Nová demokracie (Ny Demokrati)

OSN – Organizace spojených národů

PARP – Proces plánování a vyhodnocování (Planning and Review Process)

PřP – Partnerství pro mír (Partnership for Peace)

SACO – Švédská konfederace profesních asociací (Sveriges Akademikers Centralorganisation)

SAF – Švédská konfederace zaměstnavatelů (Svenska Arbetsgivareföreningen)

SAP – Švédská sociálně demokratická strana dělnická (Sveriges socialdemokratiska arbetareparti)

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

TCO – Švédská konfederace kvalifikovaných zaměstnanců (Tjänstemännens Centralorganisation)

USA – Spojené státy americké

VP – Levicová strana (Vänsterpartiet)

WEU – Západoevropská unie

Úvod

Tato bakalářská práce se hodlá zabývat otázkou švédské zahraniční a bezpečnostní politiky na přelomu 80. a 90. let minulého století. Toto přelomové období, které zapříčinilo transformaci celého mezinárodního systému, totiž znamenalo i změnu politik jednotlivých států. Švédské království je o to zajímavější, že jeho zahraniční politika vychází z dlouhé tradice neutrality.

Po metodologické stránce se jedná o interpretativní jednopřípadovou studii, jež se soustředí na odhalení co největšího množství nezávislých proměnných, jež by mohly osvětlit změnu závislé proměnné, tedy transformaci švédské zahraniční politiky a politiky neutrality.

Z teoretického hlediska práce vychází z analýzy zahraniční politiky, jež rozlišuje několik hladin zkoumání, na něž aplikuje vždy jedinečný teoretický rámec a až na konci se snaží o určitou syntézu dílčích poznatků. Hladiny zkoumání se věnují vnějším (nadstátním) i vnitřním (vnitrostátním) vlivům. Na vnější faktory (systémové) bude nahlíženo z pohledu hlavních teorií mezinárodních vztahů (realismu, liberalismu a konstruktivismu), kdežto na vnitřní faktory (stanovisko veřejnosti, postoj společenských skupin, organizaci vlády a vliv konkrétních jednotlivců) budou použity teorie vycházející ze zkoumání vnitrostátních procesů. Následně se práce zaměří na pojem neutralita. Vymezí ho jak z hlediska mezinárodního práva veřejného, tak z hlediska oboru mezinárodních vztahů.

Práce si klade několik výzkumných otázek. Tou hlavní je, zda se ve zkoumaném období změnila švédská zahraniční a bezpečnostní politika. Následně se bude studie zabývat, jaké faktory tuto případnou transformaci způsobily a jak se na ní podílely vnitřní faktory, zejména nástup nové nesocialistické vlády. Co se týče neutrality, klade si práce otázku, zda došlo k její redefinici, případně kdy a z jakých důvodů.

Výchozí hypotézou je, že se švédská zahraniční politika po skončení studené války výrazně změnila. Příčinou transformace však kromě proměny mezinárodního prostředí byl i vnitřní vývoj ve Švédsku, zejména nástup nesocialistické vlády. To vše se podepsalo i na transformaci švédské bezpečnostní politiky, k níž došlo právě za vlády nesocialistického kabinetu Carla Bildta.

Celá práce začíná teoretickým vymezením. Nejprve jsou rozvedeny faktory vnější (s důrazem na tři teorie mezinárodních vztahů) a následně vnitřní (veřejnost, společenské skupiny, vládní organizace, konkrétní jednotlivci). Poté práce rozvede

definici neutrality a to z pohledu mezinárodního práva i oboru mezinárodních vztahů. Druhá kapitola popisuje švédskou zahraniční politiku v letech 1945 – 1989 (tedy v období studené války) a 1989 – 2001 (horní hranice byla zvolena jako významný mezník s ohledem na první švédské předsednictví EU a také události 11. září, jež znamenaly globální přehodnocování bezpečnostních rizik). Každá z těchto dvou podkapitol je vnitřně rozčleněna na tři pasáže zaměřené nejprve na zahraniční politiku vůči severskému regionu, vůči Evropě a nakonec vůči světu jako celku. Třetí podkapitola se následně soustředí na švédskou neutralitu od jejích počátků až do konce zkoumaného období. Další kapitola analyzuje konkrétní aspekty na základě teoretického vymezení. Realistický pohled se soustředí na geopolitické změny, rozpad severské rovnováhy a klesající (vojenský a ekonomický) význam Švédska. Liberalismus se věnuje evropské integraci a ekonomické recesi. Konstruktivismus rozebírá klesající význam Švédska jakožto globální morální autority. Kapitoly zaměřené na vnitřní faktory kladou důraz na názor veřejnosti, ekonomických aktérů (odborů a zaměstnavatelských svazů), politických stran (SAP, M, CP, FP, Kd, MpG a VP) a jednotlivých kabinetů (sociálně demokratického před rokem 1991, nesocialistického v letech 1991 – 1994 a následujícího sociálně demokratického). Poslední část se věnuje osobě premiéra Bildta, jeho životu a názorům. V závěru třetí kapitoly je aplikováno vytyčené teoretické uchopení neutrality na švédský případ. Následuje závěr shrnující veškeré poznatky a nakonec summary a seznam literatury.

1. Teoretická část

1.1. Teoretická východiska

Celá tato práce teoreticky vychází ze subdisciplíny oboru mezinárodních vztahů – analýzy zahraniční politiky.¹ V současnosti analýze zahraniční politiky dominuje přístup zohledňující více úrovní (hladin). Po skončení studené války bylo upuštěno od čistě systémových studií a teoretici mezinárodních vztahů se začali věnovat i vlivům pod úrovní národního státu. I z těchto důvodů proto do analýzy zahraniční politiky mnohdy vstupují i jiné společenskovední obory (např. sociologie, psychologie).

¹ Foreign policy analysis jako taková se zrodila po druhé světové válce v USA. Vývoji a teoretickým pilířům disciplíny se věnuje Hudson (2008, str. 11 – 29).

(Hudson, 2008, str. 26 – 27) Jednotlivé hladiny analýzy jsou vnímány jako specifické a je k nim přistupováno nezávisle na ostatních hladinách. Až na konci celé analýzy by mělo dojít k závěrečnému propojení, vyhodnocení a určení těch úrovní, jež se na zkoumaném jevu projeví, případně jakou měrou. (Druláková, Drulák, 2011, str. 17)

Prvním krokem při určení konkrétních hladin je třeba rozlišit vnější a vnitřní faktory. Mezi ty vnější bezpochyby patří vliv mezinárodního prostředí, organizace mezinárodního systému a charakter mezinárodních vztahů. (Kaarbo, Lantis, Beasley, 2013, str. 7) Tato úroveň analýzy odvozuje chování států od povahy mezinárodního systému a na vnitřní charakteristiky daného státu nehledí. (Druláková, Drulák, 2011, str. 16) I proto jsou k analýze této hladiny zvoleny teorie mezinárodních vztahů, konkrétně realismus, liberalismus a konstruktivismus.

Vnitřní faktory naopak směřují dovnitř státu. Nevnímají stát jako unitárního aktéra a jeho jednání automaticky nepovažují za racionální. Vnitřní faktory dokáží mnohdy vysvětlit odlišnou zahraniční politiku dvou států, jež se vyskytují v obdobných mezinárodních podmínkách. (Kaarbo, Lantis, Beasley, 2013, str. 13) Pro tuto práci bylo zvoleno rozlišení na čtyři vnitrostátní úrovně analýzy. První část se věnuje veřejnosti, jejímu mínění, identitě a vlivu médií. Druhá zohledňuje postoj různých společenských a zájmových skupin. Třetí zkoumá povahu politického systému daného státu, způsob vládnutí a rozhodovací procesy. A čtvrtá se zabývá konkrétními jednotlivci, jejich povahovými rysy, osobní historií atd.²

1.1.1. Vliv mezinárodního systému (vnější faktory)

1.1.1.1. Realismus

Realismus chápe fungování mezinárodní politiky na základě několika předpokladů. William C. Wolforth (2008, str. 32) uvádí hlavní tři – tendenci lidí sdružovat se do skupin a vymezovat se vůči jiným skupinám (v důsledku čehož vznikají národní státy), egoismus (jenž je podle realistů základem lidské povahy) a důraz na moc (kterou realisté považují za základní hybnou sílu mezilidských vztahů, a tudíž i světové politiky).

² Toto rozlišení vychází ze studie *Foreign policy in comparative perspective: domestic and international influences on state behavior*. (Beasley, Kaarbo, Lantis et al., 2013)

Z těchto tří základních předpokladů vychází realistická teorie mezinárodních vztahů, která považuje za ústřední aspekt fungování mezinárodního systému anarchii. (Kaarbo, Lantis, Beasley, 2013, str. 7) V mezinárodní politice totiž chybí (na rozdíl od politiky vnitrostátní) jasně stanovená, závazná pravidla a také orgán, který by je vymáhal. Státy se proto musejí starat samy o sebe a hájit primárně své vlastní zájmy, což vede k vzájemné nedůvěře, soupeření a konfliktu.

Nejdůležitějším zájmem států je pochopitelně zajištění vlastní existence a bezpečnosti. Realismus se proto při definování moci soustředí zejména na vojenské kapacity státu (jejich množství a kvalitu) a další podpůrné jevy, jež mohou zajistit jeho bezpečnost (geopoliticky příznivá poloha, vlastnictví klíčových surovin, silná ekonomika umožňující další zdokonalování armády atd.) (Kaarbo, Lantis, Beasley, 2013, str. 8)

Zahraniční politika jakéhokoliv státu má podle realistů vést k zajištění jeho existence a bezpečí. Konkrétní kroky jednotlivých států se však odvíjí zejména od jejich velikosti (v mocenském smyslu), jejich vazeb na jiné státy a povahy celého systému (rozložení moci, způsobu řešení konfliktů atd.).

Kaarbo, Lantis a Beasley (2013, str. 8 – 9) rozlišují tři typy států. Globální mocnosti, jež se soustředí na zachování svého mocenského postavení (vyzbrojováním, zajišťováním sfér vlivu atd.) a udržování rovnováhy moci ve světové politice. V případě bipolárního rozdělení světa navíc soupeří o získávání spojenců pro případ vzájemného konfliktu. Dalším typem jsou státy střední velikosti, jejichž pozice se odvíjí od celkového rozložení moci v systému. Nejsilnějšími se stávají v případě multipolárního uspořádání, kdy mají největší autonomii v zahraniční politice a výrazný regionální vliv. O dost slabší jsou naopak v okamžiku bipolárního rozložení moci, jelikož na ně supervelmoci vyvíjejí tlak, aby se připojily k jednomu z bloků, což také znamená omezení jejich autonomie na úkor dané supervelmoci. V případě, že systému dominuje jeden aktér (jako po skončení studené války), střední mocnosti na jedné straně nemohou zcela tvořit vlastní globální politiku, na druhou stranu jim zůstává silný regionální vliv. Jako poslední typ uvádějí zmínění autoři malé státy, jež jsou nejvíce omezené, závislé na spojení se silnějším aktérem a jejichž možnost vytvářet vlastní zahraniční politiku je tudíž velmi malá.

1.1.1.2. Liberalismus

Liberalismus klade důraz zejména na vzájemnou závislost jednotlivých aktérů, jimiž nemusí být pouze národní státy, ale i různé mezinárodní organizace či naopak pouze části států (např. jednotlivá ministerstva). (Druláková, Drulák, 2011, str. 15)

Vzájemná ekonomická závislost je podle liberálů základním předpokladem pro další spolupráci a zachování mírových vztahů. Státům se více vyplatí kooperovat, jelikož to umožňuje snižovat náklady, zvyšovat zisky a posilovat vzájemnou důvěru. Jedná se tedy o zisky absolutní, nikoliv relativní, jako v případě realismu. Některé liberální teorie (např. neofunkcionalismus) se navíc opírají o mezinárodní organizace, jež státy zakládají za účelem dalšího snižování nákladů a efektivnějšího řešení technických otázek spolupráce. (Kaarbo, Lantis, Beasley, 2013, str. 10)

Je však nutné podotknout, na což upozorňuje Doyle (2008, str. 50 – 51), že mnohdy tato východiska platí pouze pro státy „liberální zóny míru“, tedy země uznávající základní lidská práva a svobody, tržní hospodářství a demokratické instituce.

Zahraniční politika liberálních států se soustředí zejména na propagaci a ochranu liberálních principů, postupné rozšiřování „liberální zóny“ (nikoliv však na úkor ekonomických a bezpečnostních rizik) a ekonomickou spolupráci. (Doyle, 2008, str. 62) I zde však platí určité rozlišení na ty více bohaté, jež si mohou dovolit větší autonomii rozhodování, a chudší, kteří jsou závislí na bohatších státech, různých finančních organizacích, nadnárodních korporacích atd. Tito nestátní aktéři se navíc v současné době globalizace stávají čím dál většími vyzyvateli států, zejména těch méně ekonomicky vyspělých. (Kaarbo, Lantis, Beasley, 2013, str. 11)

Ekonomická propojenost také přináší do mezinárodních vztahů nové nástroje. V dnešním globalizovaném světě totiž může mít velký vliv jakákoliv úprava ekonomických vazeb. Tato změna může být jak negativní (sankce, blokády apod.), tak pozitivní (investice, odstranění sankcí atd.). Jak zmiňuje Mastanduno (2008, str. 175 – 185), ekonomické sankce nebývají v mezinárodní politice tolik úspěšné jako ekonomické pobídky a odměny, přesto jsou nadále hojně využívány, jelikož slouží přinejmenším jako určité gesto či doplněk dalších zahraničně politických nástrojů.

1.1.1.3. Konstruktivismus

Konstruktivismus považuje mezinárodní politiku za sociálně vykonstruovaný svět, který vykonstruovali jednotliví aktéři (jednotlivci, státy či nestátní aktéři) v interakci se širšími strukturami prostřednictvím norem, idejí, diskurzu, identity atp. (Checkel, 2008, str. 72)

Konstruktivismus tedy mezinárodní systém nezakládá na materiálních aspektech jako předešlé dva směry, ale naopak na aspektech sociálních.

Kaarbo, Lantis a Beasley (2013, str. 12 - 13) definují normy jako „sdílená očekávání vhodného chování, odvozená od kombinace názorů, zásad, mezinárodních konvencí a rozhodovacích procesů“. Tyto normy jsou podle konstruktivistů sociálně vykonstruované, formují národní identitu, a tudíž i zahraniční politiku. Státy se snaží chovat v souladu s většinovým očekáváním mezinárodního společenství, což v současném světě znamená zejména dodržování mezinárodního práva.

1.1.2. Vliv domácího politického systému (vnitřní faktory)

1.1.2.1. Veřejné mínění, média a identita

Pohled na vliv veřejného mínění a médií na zahraniční politiku se různí. Dalo by se předpokládat, že v demokratických státech, v nichž jsou politické elity voleny, a tudíž odpovědný za své kroky, bude vliv veřejnosti velký. Podle některých akademiků však většina voličů preferuje domácí politiku, o mezinárodní otázky nejeví příliš zájem, jelikož se jich většinou bezprostředně nedotýkají, a zahraniční politika tak zůstává čistě v gesci vrcholných představitelů státu. (Druláková, Drulák, 2011, str. 114 – 115; Kaarbo, Lantis, Beasley, 2013, str. 13 - 14).

Tyto dva úhly pohledu se dají shrnout do dvou základních modelů – elitistického a pluralistického. (Robinson, 2008, str. 138 – 153) Elitistický koncept zdůrazňuje dominantní postavení vládnoucích elit, jimž jsou veřejné mínění i média podřízena. V tomto případě nemá názor veřejnosti žádný vliv a média slouží jako prostor k vyjádření politických lídrů, kteří skrz ně sami ovlivňují celospolečenské stanovisko.

Opakem je model pluralistický, jenž předpokládá rozprostření moci napříč společností. Veřejné mínění a média jsou chápána jako nezávislí aktéři, kteří nejsou

ovlivnění politickými tlaky a naopak kontrolují a omezují politické elity. Pluralistický model je proto mnohdy zdůrazňován zejména v případě demokratických států, kde mají novináři svobodu ve své činnosti a veřejnost možnost vyjádřit svůj názor skrze různé průzkumy, demonstrace a samozřejmě zejména prostřednictvím voleb. Robinson (2008, str. 143) v tomto případě navíc zdůrazňuje význam non-stop zpravodajských vysílání, jež mohou udržovat své publikum v permanentním povědomí o zahraničně politických tématech, a konec studené války, který v západních demokratických zemích znamenal ukončení antikomunistického partnerství politiků a žurnalistů.

Bez ohledu na oba dva modely Kaarbo, Lantis a Beasley (2012, str. 14 - 15) upozorňují na fakt, že názor veřejnosti hraje prakticky vždy svou roli ve chvíli, kdy se politika týká základních hodnot a národní identity. Kulturně a historicky podmíněné hodnoty mají vliv na zahraniční politiku a jakákoliv jejich změna či krok v rozporu s těmito tradicemi vyvolává společenskou reakci.

1.1.2.2. Společenské skupiny

Společenské skupiny reprezentují konkrétní zájmy a cíle úzce vymezených společenských segmentů. Ačkoliv nebývají součástí rozhodovacího procesu, snaží se na politické elity působit a ovlivnit jejich úsudek.

Kaarbo, Lantis a Beasley (2013, str. 15) upozorňují na fakt, že vztah společenských skupin a vládních představitelů není zpravidla rovný, jelikož vláda má obvykle přístup k neveřejným zdrojům, kontroluje tok informací a má obecně větší možnosti ovlivňovat společnost.

Druláková a Drulák (2011, str. 102 – 107) dělí zájmové skupiny na ekonomické, sociální, ideové a orientované na jeden problém. Cílem ekonomických skupin je dosažení zisků, hospodářských výhod apod. Významnými organizacemi v této oblasti bývají banky, nadnárodní korporace, zemědělské skupiny či odborové svazy. Sociální skupiny reprezentují jednotlivé segmenty společnosti. Jedná se např. o ženská hnutí, církve či etnické skupiny. Úlohou ideových skupin, tedy různých think-tanků apod., je prosazování určitých myšlenek, koncepcí atd. Svůj vliv zpravidla realizují skrze média či osobní kontakty na vysoké politické představitele. Konkrétně orientované skupiny cílí svou pozornost na jeden specifický problém, jako je např. ochrana životního prostředí, lidská práva, kontrola zbrojení atd. Konkrétně orientovanou skupinou může být i

armáda, zejména v otázkách národní bezpečnosti. Jak však Kaarbo, Lantis a Beasley (2013, str. 16) zdůrazňují, v demokratických státech bývá armáda bezvýhradně podřízena civilnímu vedení.

Kaarbo, Lantis a Beasley (2013, str. 15 – 16) jako specifický typ zájmových skupin označují i politické strany. Význam politických stran se odvíjí od povahy režimu a jejich postavení v politickém systému. Větší vliv mají politické strany v demokratických státech. I v nich se však míra vlivu různí na základě toho, zda se strana podílí na vládě, zda má své reprezentanty v zastupitelských orgánech atd. V multipartistických systémech je navíc třeba zohlednit obvyklou potřebu vládních koalic, v nichž se mohou ocitnout strany s odlišnými představami a podoba zahraniční politiky je pak výsledkem různých kompromisů. Vnitřní názorové štěpení však hraje roli i v jednotlivých politických stranách. Kaarbo, Lantis a Beasley (2013, str. 16) uvádí, že k souboji frakcí v demokratických zemích dochází zpravidla v bipartistických systémech, v nichž jedna strana obvykle získá nadpoloviční většinu v parlamentu a může tak vládnout sama. Souboj frakcí se však nevyhýbá ani stranám v systémech multipartistických.

1.1.2.3. Vláda a vládní organizace

V demokratických státech je moc rozdělena na exekutivu, legislativu a justici. Každá z nich může do zahraniční politiky státu určitým způsobem zasahovat. Dělbá moci však pokračuje i v rámci těchto tří větví (např. prezident – premiér – ministr zahraničí), což vytváří složitou síť vzájemných vztahů různých aktérů a institucí. Jednotlivé orgány navíc mají další poradní orgány, výbory atd., což celý proces tvorby zahraniční politiky ještě více komplikuje.³

Tento spleť rozhodovací proces se snaží uchopit řada teorií. Jednou z nich je i byrokratický model. Ten rezignuje na předpoklad racionality i unitárnosti státu a soustředí se na boj uvnitř byrokracie, tedy na stanoviska a vzájemné vztahy jednotlivých aktérů. Výsledný postoj státu pak bývá určitým kompromisem. (Carlsnaes, 2008, str. 94 – 95; Druláková, Drulák, 2011, str. 95 – 96; Kaarbo, Lantis, Beasley, 2013, str. 18) Na základě tohoto modelu Druláková a Drulák (2011, str. 96) uvádějí hlavní rozpory, jimž

³ Druláková a Drulák (2011, str. 73 – 91) ve své knize demonstrují tuto roztržičnost zahraničně politických kompetencí na příkladech České republiky, Nizozemska a USA.

se žádný státní aparát v případě zahraničně politického rozhodnutí nevyhne. Jsou jimi: „vláda versus parlament, politici versus úředníci, civilisté versus vojáci, ministerstvo A versus ministerstvo B (...) atd.“.

Nelze však opomenout fakt, že v případě krizových situací, dochází k silné koncentraci moci a to především do rukou vlády či vrcholných politických představitelů. (Kaarbo, Lantis, Beasley, 2013, str. 18)

1.1.2.4. Vliv konkrétních jednotlivců

Tato hladina analýzy se dívá na zahraniční politiku z pohledů jednotlivců. V čele jednotlivých státních institucí totiž stojí vždy konkrétní osoba, jež uznává určité hodnoty, má nějaké povahové vlastnosti, osobní historii, zkušenosti atd. To vše se může promítnout do jejího rozhodnutí. Kaarbo, Lantis a Beasley (2013, str. 18) zmiňují, že vliv daného člověka a jeho charakteru nabývá na váze zejména v nejistých a dvojnárodných situacích.

Takový člověk nemůže nikdy jednat podle „objektivní znalosti povahy problému“, protože se mu nemusí dostávat všech naprosto přesných a relevantních informací, a protože i sebestřednější data jsou zkreslena jeho subjektivním vnímáním, jeho „obrazem světa“. (Druláková, Drulák, 2011, str. 122 – 123).

Druláková a Drulák (2011, str. 122 – 125) uvádějí několik faktorů, které náš obraz světa formují. Prvním z nich jsou hodnoty, jež nám umožňují rozlišit dobré a zlé. Člověk však okolní svět hodnotí také na základě osobních postojů, tedy hodnocení, jež „přisuzuj[í] svému předmětu určitou apriorní hodnotu“. Jako další formativní faktor uvádějí Druláková a Drulák osobní přesvědčení jakožto naše „osobní axiomy“, z nichž člověk vychází, aniž by si je ověřoval. Kaarbo, Lantis a Beasley (2013, str. 18 – 19) zdůrazňují, že při formování těchto povahových rysů hraje významnou roli zejména osobní historie daného člověka, jeho dětství, životní vývoj, zkušenosti, kariéra apod.

Tyto tři prvky tvoří základní identitu člověka. Ta je mnohdy tak silná, že daná osoba odmítá nebo přehlíží vše, co by s ní mohlo být v rozporu. Proto je třeba neuzavírat se do svého nitra a pozorovat i okolní svět. Typickým příkladem je analogie, kterou využíváme k analýze „nov[ého] jev[u] na základě něčeho, co důvěrně známe“. Vliv na člověka však může mít i jeho okolí, lidé s nimiž se schází, skupiny, jejichž je

členem, tlaky, jež jsou na něj vyvíjeny apod. Nelze opomenout ani aktuální psychické rozpoložení, stres, nemoc atd. (Druláková, Drulák, 2011, str. 125 - 126)

1.2. Vymezení pojmu neutralita

1.2.1. Definice neutrality z pohledu mezinárodního práva veřejného

Moderní mezinárodní právo rozlišuje neutralitu trvalou a prostou (válečnou, ad hoc). (Potočný, Ondřej, 2006, str. 476 – 480; David, Bureš, Faix et al., 2011, str. 140, 398; Čepelka, Šturma, 2008, str. 820 – 824) Trvalá neutralita se zakládá na vícestranné mezinárodní dohodě, kterou uzavírá stát přijímající neutralitu a jiné státy, zpravidla velmoci. Tím celý akt získává právní závaznost. Daná země se touto dohodou na trvalo (tedy i na období míru) zřídá jakéhokoliv angažmá v mezinárodním ozbrojeném konfliktu či vojenské alianci. Neutrální stát a jeho území se stává nedotknutelným a v případě napadení má nejen právo, ale dokonce i povinnost se agresí bránit. Trvalá neutralita se podle míry zapojení dalších států dělí na dva typy – uznanou, kdy se ostatní smluvní partneři zavazují, že budou neutralitu respektovat, a garantovanou, která zavazuje ostatní signatáře nejen k respektování neutrality, ale také k její aktivní obraně. Trvalá neutralita zaniká jedině tak, jak vznikla, tedy vícestrannou mezinárodní dohodou.

Je otázkou, zda má trvalá neutralita v současném světě ještě své místo, jelikož Charta OSN útočnou válku obecně zakazuje. Jakékoliv násilí je podle ní možné použít pouze v souladu s principem kolektivní bezpečnosti a v takovém případě se nejedná o válku v klasickém slova smyslu. Článek 48 Charty OSN navíc umožňuje Radě bezpečnosti určit, kdo se na těchto akcích bude podílet. Státy, jež se nechtějí nebo nemohou zásahu účastnit, se tak mohou svému angažmá vyhnout.

Druhou variantou je neutralita prostá, jež byla kodifikována dvěma haagskými úmluvami v roce 1907, zejména Úmluvou o právech a povinnostech neutrálních mocností a osob v pozemní válce. (Mrázek, 2005, str. 303 – 305) Neutrální země se nesmí nijak účastnit války, nesmí podporovat žádnou z válčících stran, ani ji nijak omezovat či jí propůjčovat své území k vojenským účelům. (články 2 – 4 Úmluvy) Toto území je nedotknutelné a v případě napadení má neutrální stát právo i povinnost se bránit. (čl. 1, 5) Závazek nestrannosti se nevztahuje na jednotlivé subjekty uvnitř státu, např. firmy, jež mohou obchodovat s jednou z válčících stran, či jednotlivce, kteří smějí

jako dobrovolníci vstoupit do války na jedné či druhé straně. (čl. 6, 7) Válečná neutralita vzniká v důsledku vypuknutí konkrétního mezinárodního ozbrojeného konfliktu a to prohlášením státu. Zaniká ukončením konfliktu nebo vstoupením daného státu do válečného stavu. (Potočný, Ondřej, 2006, str. 477)

Stejně jako neutralita trvalá je i ta prostá v současnosti v nesouladu s principem kolektivní bezpečnosti, nicméně i přesto v určité podobě přežívá dodnes. V době studené války, kdy byla Rada bezpečnosti paralyzována ideologickými spory svých stálých členů, naopak napomáhala k tomu, že se ozbrojené konflikty nešířily do okolních zemí a nemohly tak přerůst ve válku totální. Navíc takto neutrální státy mohly vytvářet zázemí pro vyjednávání a nenásilné řešení sporu, poskytovat humanitární pomoc atd. V této podobě má tedy neutralita svůj význam dodnes. (Potočný, Ondřej, 2006, str. 477 – 478; Čepelka, Šturma, 2008, str. 822 – 823)

1.2.2. Neutralita jako koncept mezinárodních vztahů

Peter Rosputinský (2004) zdůrazňuje, že obor mezinárodních vztahů se neutralitě příliš nevěnuje, z čehož vyplývá nejednoznačné vymezení pojmu a jeho malá rozpracovanost.

Sám proto vytváří klasifikaci různých typů neutrality, viz tabulka č. 1. (Rosputinský, 2004, str. 85), která je založena na několika vzájemně protichůdných dvojicích. Tato klasifikace vytváří kategorie, jež se vzájemně doplňují, a proto může být jeden stát přiřazen hned do několika skupin.

Jako první uvádí dichotomii válečná vs. trvalá neutralita, což je rozlišení vyplývající z mezinárodního práva tak, jak je uvedeno v předchozí podkapitole.

Další dvojicí je faktická vs. právní neutralita. Základním rozdílem je v tomto případě přítomnost mezinárodně právního zakotvení, která u faktické neutrality chybí. To umožňuje danému státu svůj postoj kdykoliv změnit, na druhou stranu se tak daný stát ocitá v neustálém podezření a pod dohledem ostatních členů mezinárodního společenství. (Rosputinský, 2004, str. 91 – 92)

Z tohoto rozdělení vyplývá další rozlišení na dobrovolnou a uloženou neutralitu. Po obsahové stránce vychází dobrovolná neutralita z faktické a uložená z právní. Rozdíl této kategorie však vyplývá z postoje samotného státu, jenž neutralitu přijímá. V případě

dobrovolné si ji stát vybírá sám, kdežto uložená mu je vnučena třetími státy, zpravidla velmocemi. (Rosputinský, 2004, str. 92 – 93)

Rozdělení neutrality na ozbrojenou a neozbrojenou se týká pouze neutrality trvalé, jelikož válečná neutralita musí být ze své povahy vždy ozbrojená. Trvale neutrální stát musí svůj statut bránit sám, nebo mu neutralitu musí garantovat ostatní smluvní státy. V takovém případě pak daný neutrální stát vojenské kapacity budovat nemusí. (Rosputinský, 2004, str. 93)

Všeobecná a částečná neutralita se liší v tom, zda platí pro celé území daného státu či pouze jeho část. (Rosputinský, 2004, str. 94)

Rozdíl mezi absolutní a kvalifikovanou neutralitou spočívá v postoji státu vůči válčícím stranám, kdy v prvním případě stát zastává striktní nestrannost vůči všem aktérům zapojených do ozbrojeného konfliktu, kdežto ve druhém aktivně či pasivně napomáhá jedné z válčících stran, zpravidla na základě nějaké smlouvy, jež byla uzavřena v době míru a předcházela tak konfliktu. Kvalifikovaná neutralita tak do značné míry zpochybňuje samotnou podstatu neutrality. (Rosputinský, 2004, str. 94 – 95)

Jako poslední dvojici uvádí Rosputinský (2004, str. 96) aktivní vs. pasivní neutralitu. Aktivně neutrální stát vstupuje do zahraniční politiky, např. skrze různé humanitární intervence, zprostředkování jednání atd. Pasivní stát nikoliv, což jeho zahraniční politiku do značné míry přibližuje izolacionismu.

Pro současné chápání neutrality je také vhodné zmínit pojem neo-neutralita, který vznikl po první světové válce v reakci na zapojení některých neutrálních států do systému kolektivní bezpečnosti, tedy do Společnosti národů. Tento koncept uchopuje státy, jež deklarují neutrální zahraniční politiku, nepodílí se na žádné vojenské alianci, zároveň se však angažují v budování systému mezinárodní bezpečnosti. To těmto státům umožňuje účastnit se akcí pod mandátem globálního aktéra (dnes OSN, dříve Společnosti národů) a dokonce i nasadit vojenské kapacity v zahraničí, např. za účelem omezení konfliktu a jeho udržení v určitých teritoriálních mezích. (Rosputinský, 2004, str. 97 – 98)

Rosputinský (2004, str. 101 – 102) také odmítá používat pro některou z forem neutrality pojmy nezúčastněnost či neangažovanost. Ztotožňuje je totiž s členstvím v Hnutí nezúčastněných zemí, které se v době studené války vymezovalo vůči oběma mocenským blokům. Různé členské státy se navíc angažovaly v řadě konfliktů,

nerезignovaly na použití násilí v mezinárodních vztazích, a proto je nelze považovat za neutrální.

Neutralita	
Válečná	Trvalá
Faktická	Právní
Dobrovolná	Uložená
Ozbrojená	Neozbrojená
Všeobecná	Částečná
Absolutní	Kvalifikovaná
Aktivní	Pasivní

Tabulka č. 1: Klasifikace jednotlivých forem neutrality (Rosputinský, 2004, str. 85), částečně upraveno autorem práce.

2. Švédská zahraniční a bezpečnostní politika

2.1. Švédská zahraniční politika v době studené války

Těsně po válce se švédská zahraniční politika soustředila na stabilizaci severského regionu. Kromě ekonomické a materiální pomoci svým sousedům, především Norsku (Scott, 1988, str. 506), se jednalo zejména o návrh na vytvoření neutrální severské obranné aliance, jež by byla alternativou vůči kapitalistickému Západu a komunistickému Východu. Tyto snahy však zůstaly nenaplněny, jelikož Norsko s Dánskem zvolily prozápadní cestu. (Scott, 1988, str. 513; Arter, 2008, str. 261) I přesto nakonec zastřešující regionální organizace v severní Evropě vznikla. V roce 1952 Dánsko iniciovalo vznik meziparlamentní Severské rady, vedle níž byla roku 1971 založena ještě Severská rada ministrů. (Scott, 1988, str. 513; Rolenc, 2005, str. 138) Tato spolupráce se týkala zejména sociální, ekonomické a kulturní oblasti. Bezpečnostním otázkám se z důvodu odlišných zájmů vyhýbala. Mezi úspěšné projekty patří. např. společné aerolinie, pasová unie, volný pohyb pracovní síly s garancí rovného sociálního zajištění apod. Projekt severské celní unie (NORDEK) však na několikrát neuspěl a roku 1970 od něj bylo definitivně upuštěno. (Scott, 1988, str. 515; Arter, 2008, str. 300)

Na celoevropské scéně se Švédsko uvedlo jako zakládající člen Rady Evropy a země zapojená do Marshallova plánu, tedy i Organizace pro evropskou ekonomickou

spolupráci. (Scott, 1988, str. 510) I v nadcházejících dekádách se Švédsko zapojovalo do evropských ekonomických projektů, např. do Evropského sdružení volného obchodu (ESVO)⁴, integračním projektům v západní Evropě se však z důvodu potencionálních ústupků v oblasti vlastní obranné politiky vyhýbalo. (Arter, 2008, str. 314)

Jestli se může švédská zahraniční politika vůči Evropě jevit lehce odměřená, neplatí to pro švédské aktivity na poli světovém, kde Švédsko využívalo své „neutrální“ pozice k aktivní kritice obou mocenských bloků i jiných států, k nastolování nové globální agendy, zprostředkování znesvářených stran konfliktů a dalším aktivitám.

Švédská zahraniční politika (zejména od 60. let – pod vlivem Olofa Palmeho) obecně obsahovala několik charakteristických prvků. Švédské království (v souladu se svou domácí politikou) dávalo velký důraz na lidská práva, vzájemnou solidaritu (a z ní plynoucí rozvojovou pomoc, vstřícnou azylovou politiku či humanitární operace), posilování mezinárodních organizací a mezinárodního práva, ochranu životního prostředí a v neposlední řadě rozvoj míru, mírového řešení konfliktů, prevenci konfliktů a postupné odzbrojování. (Scott, 1988, str. 511; Ingebritsen, 2006, str. 14) Roku 1946 vstoupilo Švédsko do OSN (Scott, 1988, str. 510), které se následně stalo hlavní platformou pro prosazování švédských ideálů⁵, posilování mezinárodního práva či kritiku států, jež mezinárodní konvence porušovaly.⁶ Švédsko vnímalo OSN jako jedinou legitimní autoritu, jež mohla udělit souhlas k operaci na území cizího státu a těchto akcí se prakticky vždy účastnilo.⁷ I proto Švédsko usilovalo o posilování OSN jakožto mezinárodní organizace, k čemuž v letech 1953 – 1961 významnou měrou přispěl i generální tajemník OSN švédského původu – Dag Hammarskjöld. Z jeho iniciativy byly také v souvislosti se Suezskou krizí založeny Pohotovostní jednotky OSN. (Ingebritsen, 2006, str. 30) Významným hráčem bylo Švédsko (vzhledem ke své „neangažovanosti“) také na poli zprostředkování konfliktů. Jako prostředník působilo např. mezi Spojenými státy americkými (USA) a Severním Vietnamem nebo mezi

⁴ ESVO – založeno roku 1960 ve Stockholmu jako alternativa k Evropskému hospodářskému společenství. (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 227)

⁵ Viz konference OSN na téma životní prostředí ve Stockholmu roku 1972. (Arter, 2008, str. 334)

⁶ Kriticky se Švédsko stavělo např. k JAR za rasistickou povahu jejího režimu či okupaci Namibie, k Izraeli kvůli několika invazím do Libanonu (1978, 1982), k Iráku za použití chemických zbraní v irácko-iránské válce či k Rhodesii z důvodu porušování základních lidských práv v 60. letech. (Scott, 2008, str. 511; Bjereld, 1995; Arter, 2008, str. 334)

⁷ Příkladem budiž vojenské či civilní operace v Koreji (1953), na Blízkém východě (1956 – 1957), v Kongu (1960 – 1964), na Kypru (1960), na Sinajském poloostrově v 70. letech atd. (Scott, 1988, str. 511)

Irákem a Íránem (při tomto konfliktu zastupoval Švédsko lídr opozice a budoucí premiér Olof Palme). (Bjereld, 1995)

Politiku vůči USA a Svazu sovětských socialistických republik (SSSR) označila Christine Ingebritsen (2006, str. 12) jako „svědomí velmocí“. Ačkoliv bývalo Švédsko mnohdy obviňováno z nadřizování jedné ze dvou stran⁸, v praxi se nebálo otevřeně a nahlas kritizovat počínání obou supervelmocí. V případě USA se švédské protesty týkaly např. rasové diskriminace či neoprávněných zásahů v Latinské Americe. Po ostré kritice premiéra Palmeho směřující k americkému počínání ve Vietnamu dokonce Washington na více než rok (1973 – 1974) zmrazil vzájemné vztahy. (Scott, 1988, str. 511; Arter, 2008, str. 332; Bjereld, 1995, str. 28) V případě SSSR se Švédsko zaměřilo zejména na jeho otevřeně agresivní chování, např. okupaci Maďarska (1956) a Československa (1968) či invazi do Afghánistánu (1979). (Arter, 2008, str. 334; Rolenc, 2005, str. 137; Bjereld, 1995, str. 28) Ostrou nespokojenost demonstrovalo Švédsko také v případě sovětského narušování švédských teritoriálních vod. (Scott, 1988, str. 511)

2.2. Švédská zahraniční politika v období 1989 - 2001

V důsledku převratných událostí na pomezí 80. a 90. let se změnila i švédská politika vůči severskému regionu. Švédsko, ale i ostatní severské státy, se začalo více orientovat na celý baltský region, primárně na Litvu, Lotyšsko a Estonsko,⁹ ale i oblasti v severním Polsku, Německu a samozřejmě západní části Ruska (Kaliningrad, Petrohrad)¹⁰. Jako nová forma spolupráce reagující na aktuální mezinárodní vývoj vznikly i nové regionální organizace, do nichž se Švédsko zapojilo, např. Rada států Baltského moře, Baltská rada ministrů, Barentsova euro arktická rada či Arktická rada. (Rolenc, 2005, str. 140; Miles, 2000, str. 197) Dosavadní forma severské spolupráce (Severská rada a Severská rada ministrů) sice odolala volání po jejím zrušení, avšak

⁸ Např. těsně po válce, kdy se sociálnědemokratická vláda stala terčem kritiky za její nepřiměřenou vstřícnost vůči SSSR (kvůli předání 167 zajatých ruských vojáků bojujících na straně nacistického Německa, příslibu úvěrů a investic v hodnotě 1 mld. švédských korun atd.) či prakticky po celé období studené války, kdy SSSR vytýkal Švédsku (poměrně oprávněně) přílišnou prozápadní orientaci. (Arter, 2008, str. 267, 273)

⁹ Severské státy podporovaly zejména jejich přijetí do EU. Navíc byla každá z pobaltských zemí zapojena do různých regionálních projektů pod patronátem jednoho ze severských států – Švédsko v tomto ohledu spolupracovalo s Lotyšskem (Arter, 2008, str. 311)

¹⁰ Severská rada ministrů ve spolupráci s Ruskem zahájila např. různé programy mobility pro ruské studenty. (Arter, 2008, str. 311)

došlo k četným reformám, zejména v oblasti její struktury. Po vstupu Švédska a Finska do EU se její agenda také značně „poevropštila“. (Arter, 2008, str. 308)

Pád železné opony způsobil zásadní obrat i švédské evropské politiky. Důvody, jež bránily zapojení Švédska do evropské integrace, se staly v nových geopolitických podmínkách irelevantní, a proto švédská vláda podala roku 1991 přihlášku do Evropského společenství (ES). O dva roky později byla zahájena přístupová jednání, jež vzhledem k bezproblémovosti Švédska vyústila 1. ledna 1995 jeho přistoupením. (Arter, 2008, str. 314) Hlavní výzvou se pro švédskou zahraniční bezpečnostní politiku stal zejména druhý pilíř (Společná zahraniční a bezpečnostní politika), který v roce 1992 zavedla Maastrichtská smlouva. Aby se Švédsko v budoucnu nedostalo do svízelné situace, okamžitě po svém vstupu (spolu s Finskem) navrhlo během mezivládní konference konkrétní náplň společné bezpečnostní agendy, jež byla následně zapracována do Amsterdamské smlouvy. Tzv. Petersbergské úkoly umožňovaly členským státům vojensky zasahovat v rámci krizového managementu (humanitárních, záchranných či peacekeepingových operací). Hlavním vykonavatelem těchto akcí měla být tehdy ještě existující Západoevropská unie¹¹. (Rolenc, 2005, str. 141) Roku 2001 se pak Švédsko poprvé stalo předsednickou zemí EU. Jako své programové priority zvolilo nadcházející rozšíření (které se týkalo i pobaltských států), transparentnost a demokratičnost unijních procesů a otázku životního prostředí. (Ingebritsen, 2006, str. 47) V rámci agendy krizového managementu Švédsko během svého předsednictví prosadilo „vybudování nových vojenských struktur“¹², „posílení významu civilního krizového managementu“ a „přijetí Programu pro prevenci ozbrojených konfliktů“. (Rolenc, 2005, str. 141)

Charakter švédské mezinárodní politiky se od dob studené války příliš nezměnil. Švédsko nadále usilovalo o posílení OSN, principů kolektivní bezpečnosti a multilaterálního jednání. Stále se snažilo nastolovat agendu v oblasti lidských práv, vzájemné solidarity, odzbrojování či ochrany životního prostředí, kromě toho však Švédsko začalo prosazovat i nové vize, např. prevenci konfliktů, ochranu dětí, genderovou rovnost a ochranu žen (zamezení obchodů se ženami apod.), rozvoj moderních technologií či liberalizaci světové ekonomiky. (Ingebritsen, 2006) Švédsko

¹¹ Co se týče Západoevropské unie, Švédsko bylo jejím pozorovatelem od roku 1995. (Rolenc, 2005, str. 141)

¹² Politický a bezpečnostní výbor (PSC), Vojenský výbor EU (EUMC), Vojenský personál EU (EUMS), Satelitní centrum EU (SATCEN) a Institut EU pro bezpečnostní studia (EUISS). (Rolenc, 2005, str. 141)

se také nadále snažilo vystupovat jako nebojácný kritik¹³ a zprostředkovatel znesvářených stran konfliktů.¹⁴ Poskytnutím vojenského či civilního personálu se také podílelo na řadě mezinárodních operací¹⁵. I přesto se dá tvrdit, že význam Švédska po pádu železné opony spíše opadl. Bipolární rozdělení světa, které umožňovalo vyniknout nezúčastněnému státu, se změnil na multipolární. Na významu tak klesla i švédská úloha potenciálního zprostředkovatele. Dalším aspektem může být i měnící se domácí prostředí. Švédsko se vždy prezentovalo jako ukázkový příklad ideálů, jež prosazovalo. Zvyšující se nespokojenost veřejnosti s přílivem imigrantů, rostoucí etnické konflikty či vzestup krajně pravicových populistických stran však mohou švédskou zahraniční politiku (založenou na lidských právech a solidaritě) učinit značně nedůvěryhodnou. (Arter, 2008, str. 335; Ingebritsen, 2006, str. 89 – 100)

2.3. Švédská bezpečnostní politika a neutralita

Švédsko se války jakožto nástroje k dosažení svých zahraničně politických cílů vzdalo roku 1814, tedy v době po Napoleonských válkách, kdy se definitivně potvrdilo, že Švédsko již není evropskou velmocí. O dvacet let později proto král vyhlásil „přísnou a nezávislou neutralitu“ a toto pojetí bezpečnostní politiky přetrvalo až do konce první světové války. (Rolenc, 2005, str. 136) Roku 1920 však Švédsko vstoupilo do Společnosti národů a v důsledku toho poprvé přehodnotilo celý koncept na tzv. aktivní neutralitu, která umožňovala zasahovat do mezinárodního dění a zároveň nevyklučovala neutralitu v případě války. Z důvodu nespokojenosti s fungováním sankčních mechanismů Společnosti národů a zvyšujícího se napětí v Evropě se však Švédsko v druhé polovině 30. let vrátilo k neutralitě a roku 1939 opět vyhlásilo přísnou neutralitu, jež zakazovala účast ve válce a v jakékoliv vojenské alianci. (Scott, 1988, str. 499 – 505; Rolenc, 2005, str. 136)

Praxe se však za druhé světové války výrazně lišila. Švédsko pomáhalo Finsku ve válce se SSSR (poskytováním úvěrů a zbraní, na straně Finska také bojovalo velké množství švédských dobrovolníků). V první půli války dodávalo Švédsko Němcům

¹³ V roce 1998 vedla švédská kritika autoritářského režimu v Indonésii ke zrušení transakce zbraní mezi švédskou společností Bofors a indonéskou vládou. (Brysk, 2009, str. 58)

¹⁴ Ex-premiér Carl Bildt působil v letech 1995 – 1997 jako Vysoký představitel pro Bosnu a Hercegovinu a v letech 1999 – 2001 jako zvláštní vyslanec generálního tajemníka OSN na Balkáně. (Arter, 2008, str. 333)

¹⁵ Válka v zálivu či konflikty v bývalé Jugoslávii. (SWEDISH MILITARY HERITAGE)

klíčové suroviny (zejména ocel) a poskytovalo jim svoje železnice, vzdušný i letecký prostor (formálně pro civilní účely, zdravotnické transporty apod., což ovšem Němci s tichým souhlasem švédské vlády nedodržovali). V druhé polovině války pak Švédsko postupně navyšovalo spolupráci se spojenci (dodávky surovin, protiněmecká špionáž atd.), omezilo obchodní kontakty s Německem a uzavřelo své teritorium pro německé transporty. Dále pak cvičilo uprchlé Nory a Dány, přijalo uprchlíky židovského původu z okolních zemí atd. (Scott, 1988, str. 503 – 509; Rolenc, 2005, str. 136 – 137) Švédská neutralita tedy nebyla příliš přesvědčivá a Rolenc (2005, str. 136) proto používá spíše označení „neválčící“ stát.

Po válce se Švédsko přizpůsobilo novým mezinárodním poměrům, opustilo statut přísné neutrality a vrátilo se k principu aktivní neutrality. Vstoupilo do OSN a v oblasti bezpečnostní politiky se pokusilo vytvořit neutrální alianci severských států, jež by stála mezi komunistických Východem a kapitalistickým Západem. Celý projekt ovšem selhal a Švédsko v neutrální politice pokračovalo samo. Podstatou jeho postoje byla zejména neúčast v jakékoliv vojenské, ekonomické a politické alianci, jejíž součástí by byla jedna ze dvou supervelmocí. Oficiálně byla tato politika („neangažovanost v době míru směřující k neutralitě v době války“) vyhlášena sociálně demokratickou vládou v říjnu 1956. (Scott, 1988, str. 510 – 513; Rolenc, 2005, str. 137) Švédská obrana se i nadále opírala primárně o vlastní silnou a početnou armádu (založenou na principu široké branné povinnosti), která by byla schopná odolat primárnímu útoku nepřítele. (Åselius, 2005) Celá koncepce neutrality však čelila řadě výzev a byla mnohdy různými způsoby obcházena. Švédsko totiž i přes svoji neangažovanost vnímalo jako hlavní hrozbu SSSR (který se opíral o Varšavský pakt, přístav v Murmanskú či flotilu v Kaliningradu), a proto na bezpečnostní úrovni (ačkoliv tajně) spolupracovalo s USA a NATO. (Rolenc, 2005, str. 137; Arter, 2008, str. 260) Na počátku 60. let dokonce americká administrativa Švédsku oficiálně potvrdila bezpečnostní garance. (Bruzelius, 2008, str. 50) Celá 70. léta (období détente) doprovázelo neustálé snižování výdajů na obranu. V 80. letech však došlo k mírnému obratu – vzhledem k rostoucímu napětí mezi velmocemi a také zvyšujícímu se počtu sovětských provokací ve švédských vodách. (Koblik, 1988, str. 601)

Geopolitické změny na přelomu 80. a 90. let si vyžádaly i novou bezpečnostní koncepci. Po redefinici švédské bezpečnostní politiky volal zejména lídr švédské konzervativní strany (Umírnění) Carl Bildt, který se v říjnu 1990 vyjádřil, že švédská politika neutrality ztratila na důvěryhodnosti a že by Švédsko nemělo vylučovat

případnou participaci na evropské bezpečnostní politice. (Waever, 1992, str. 89) Tuto politiku pak Bildt (už jako předseda vlády) převedl do praxe. V květnu 1992 přijala švédská vláda novou strategii, která nahradila princip „neangažovanosti[i] v době míru směřující k neutralitě v době války“ na „neúčast ve vojenských aliancích směřující k možnosti vyhlásit neutralitu v případě války v okolí Švédska“. (Rolenc, 2005, str. 138) Švédsko tak opět rozvolnilo svoji bezpečnostní koncepci. Neangažovanost v jakékoliv alianci byla zredukována čistě na vojenská uskupení a neutralita se v případě války stala pouhou možností, nikoliv povinností. Následující sociálně demokratická vláda sice koncept „politiky s evropskou identitou“ nadále neprovozovala u koncepcí neúčasti však zůstala. (Miles, 2000, str. 184)

Z této změny plyne pro praktickou politiku několik zásadních věcí. Švédsko mohlo přistoupit k EU, podílet se na Společné zahraniční a bezpečnostní politice a zároveň aktivně formovat Evropskou bezpečnostní a obrannou politiku. Nová koncepce však stále znemožňovala členství v NATO, k čemuž přispěl také otevřený nesouhlas veřejnosti, a tudíž i nedostatek politické vůle. (Herolf, 2006, str. 75) Přesto Švédsko s NATO oficiálně spolupracuje a vláda (na rozdíl od předchozího období) tuto spolupráci nijak nezatajuje. Od roku 1994 je Švédsko členem projektu Partnerství pro mír (PfP), v roce 1995 se zapojilo do Procesu plánování a vyhodnocování (PARP) a v roce 1997 vstoupilo do Euroatlantické rady partnerství (EAPC). Od roku 1997 má také svého akreditovaného vyslance při NATO. (Rolenc, 2005, str. 142)

3. Transformace švédské zahraniční a bezpečnostní politiky

3.1. Příčiny transformace

3.1.1. Realismus: Konec studené války, rozpad severské rovnováhy a klesající význam Švédska

V důsledku geopolitických změn se změnila celá povaha mezinárodního systému ve světě, v Evropě, ale i v severském regionu. Série revolucí roku 1989, rozpad východního bloku a nakonec i SSSR způsobily konec bipolárního rozložení moci.

Švédsko lze zařadit mezi státy mocensky spíše malé. Jeho vojenské kapacity se v době studené války opíraly o pravidelné odvody, a tudíž i případnou početnou

armádu. (Åselius, 2005) Stále se však jednalo o stát s malým počtem obyvatel a jeho armáda by se tedy nedala srovnávat s velkými mocnostmi. Vláda navíc od 50. let neustále snižovala výdaje na armádu. (Koblik, 1988, str. 600) Klesající mocenský potenciál se asi nejvíce projevil v 80. letech, kdy Švédsko nedokázalo uhlídat své teritoriální vody, jež se pravidelně stávaly terčem sovětských provokací.¹⁶ (Koblik, 1988, str. 601; Rolenc, 2005, str. 139)

Švédsko se proto snažilo kompenzovat svoje postavení neangažovanou zahraniční politikou, jejímž účelem byla zejména nezávislost na obou mocenských blocích. Tato strategie zvyšovala význam Švédska v napjatých dobách, kdy vystupovalo jako zprostředkovatel znesvářených stran. Na druhou stranu nebylo v případě konfliktu reálné, aby Švédsko uhájilo své území samo a muselo se i tak vázat na jednu ze supervelmocí. Spolupráce s USA a NATO však byla utajená a k jejímu odhalení a formalizování došlo právě až po skončení studené války, kdy neangažovaná pozice ztratila své opodstatnění, jelikož zmizela hlavní hrozba a USA se staly hegemonem mezinárodních vztahů. Tato změna navíc donutila švédské politické elity přehodnotit potenciální rizika a v důsledku toho restrukturalizovat vojsko - byly zrušeny odvody, armáda prošla profesionalizací a hlavní ideou se stala její flexibilita a mobilita. (Rolenc, 2005, str. 142; Blydal, 2012, str. 24)

Jak již bylo zmíněno, globální změny měly dopad i na severský region. Konec studené války znamenal i konec severské rovnováhy¹⁷, jelikož celý koncept ztratil po rozpadu východního bloku smysl. Naopak, v důsledku stažení většiny ruských vojáků ze střední Evropy do oblasti okolo Petrohradu a na poloostrov Kola došlo ke zvýšení napětí v oblasti Baltského regionu (Gustavsson, 1998, str. 78; Waever, 1992, str. 77), což navíc přizivovalo osamostatnění tří pobaltských států a jejich neklidné vztahy s Ruskem. (Arter, 2008, str. 280, 287) I z tohoto regionálního hlediska tudíž bylo nutné přehodnotit zahraniční a bezpečnostní politiku.

¹⁶ Ve švédských teritoriálních vodách byl několikrát zaznamenán pohyb neznámých ponorek a jednou se dokonce podařilo zadržet uvízlou sovětskou ponorku poblíž námořní základny v Karlskroně. (Gustavsson, 1998, str. 82)

¹⁷ Severská rovnováha – geopolitický koncept popisující bezpečnostní uspořádání v severní Evropě. Jeho podstatou bylo rovnovážné rozložení moci (z pohledu supervelmocí) v regionu. Dánsko a Norsko totiž po válce odmítly švédský návrh na vytvoření neangažované aliance a v důsledku svých válečných zkušeností vstoupily do NATO. Finsko naopak vzhledem ke své poloze uzavřelo Smlouvu o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci se SSSR. Švédsko tak zůstalo osamoceno mezi těmito dvěma bloky a nakonec se rozhodlo pro vyhlášení neangažovanosti, jež omezovala bezpečnostní a vojenskou spolupráci s oběma supervelmocemi. (Arter, 2008, str. 280 – 281; Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 226)

Z hlediska realismu lze taktéž nahlížet na švédské přistoupení k EU. Rozpadlé bipolární uspořádání nahradil systém s jedním hegemonem – USA. V jednotlivých regionech tak svým významem vzrostly zejména lokální mocnosti a tou bylo v případě Evropy bezpochyby ES jakožto nejvýznamnější ekonomický aktér. Orientace na něj proto byla pouhým důsledkem zvyšující se hospodářské závislosti na tomto uskupení (Gustavsson, 1998, str. 80) a zároveň jeho rostoucím postavením v Evropě.

3.1.2. Liberalismus: Evropská integrace a ekonomická recese

Poté, co odezněla ekonomická krize 70. let, přistoupily západní státy k postupné ekonomické liberalizaci na národní i mezinárodní úrovni. Hlavními znaky této neoliberální vlny byly postupná deregulace, odklon od keynesianství a ekonomické propojování světa, tedy rostoucí počet nadnárodních korporací a alokace výrobních procesů. Symboly této politiky se staly britská předsedkyně vlády Margaret Thatcherová a americký prezident Ronald Reagan.

Švédsko, konkrétně vláda sociální demokracie, jež se po šesti letech v opozici vrátila zpět do vedení země, však na recesi 70. let zareagovalo po svém – politikou tzv. Třetí cesty. (Gustavsson, 1998, str. 118) Tato strategie spočívala v rychlé devalvaci měny, což umožnilo nastartovat ekonomiku, podpořit export a zachovat tak rozsáhlý sociální systém a prakticky plnou zaměstnanost obyvatelstva. Hlavní slabinou však byla vysoká inflace, jež přetrvávala po celá 80. léta. (Gustavsson, 1998, str. 119) Švédsko se tak dostalo do rozporu s vývojem ekonomického prostředí kolem sebe. Zatímco západní svět přistoupil na politiku škrťů a omezování státních výdajů, švédští představitelé se nadále snažili zachovat svůj poválečný ekonomický model rozsáhlého sociálního státu, což se jim na krátko podařilo. Gustavsson (1998, str. 116) však upozorňuje, že se jednalo pouze o krátkodobé odvrácení nevyhnutelného. Míra inflace totiž byla neudržitelná a roku 1990 se Švédsko, na rozdíl od ostatních západoevropských zemí, dostalo do další recese. Nyní již muselo přistoupit na postupnou deregulaci, omezování státních výdajů a snižování inflace (i za cenu rostoucí nezaměstnanosti). (Gustavsson, 1998, str. 116 – 139)

Jedním z vládních řešení, které mělo vyřešit tuto ekonomickou krizi bylo i přistoupení k ES. Evropskému integračnímu projektu se Švédsko od jeho počátků bránilo. Jako hlavní překážky lze určit švédskou neangažovanost (zapojení by byl jasný

krok směrem na Západ), ale také vlastní ekonomický model (welfare state). (Gustavsson, 1998, str. 189) Švédsko se tak alespoň roku 1960 zapojilo do ESVO. (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 227) Jelikož však politické a bezpečnostní překážky po skončení studené války padly, švédská ekonomika procházela další recesí a navíc byla rok od roku závislejší na ES (Bieler, 1999, str. 38), vyhlásila sociálně demokratická vláda na podzim 1990 záměr do ES vstoupit. O rok později byla podána přihláška, v listopadu 1994 schválili voliči přistoupení v referendum a od 1. ledna 1995 se Švédsko stalo členským státem Evropské unie. (Arter, 2008, str. 314; Gustavsson, 1998, str. 195) Během tohoto období se odehrály ještě dvě významné události. Za prvé, Švédsko se již roku 1994 plně zapojilo do Evropského hospodářského prostoru (jakožto člen ESVO), avšak bez možnosti ovlivňovat jeho vývoj, a za druhé, od 1. listopadu 1993 vešla v platnost tzv. Maastrichtská smlouva (Smlouva o EU), jež z převážně ekonomického integračního projektu učinila projekt politický, jejímž pilířem byla i spolupráce v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky. (Arter, 2008, str. 289; EFTA, 2014)

Jako člen EU muselo Švédsko reagovat na výzvy, jež z Maastrichtské smlouvy vyplývaly. Švédsko totiž chtělo zachovat charakter své bezpečnostní politiky, a proto samo začalo aktivně formovat unijní politiku tak, aby byla v souladu se švédskými zájmy a postoji. Podařilo se mu oddělit bezpečnostní politiku (tedy nejcitlivější část) od zbytku společné zahraniční politiky a zároveň zaměřit agendu na oblast krizového managementu, peacekeepingu a humanitární pomoci¹⁸, což bylo v souladu se švédskou bezpečnostní politikou. (Miles, 2000, str. 187)

Z liberálního úhlu pohledu je také nutné zmínit rozšíření švédské pozornosti na celý baltský region. Švédové pomáhali budovat demokracii a stabilitu v pobaltských státech a podporovali je při jejich přístupových jednáních s EU. Zároveň navazovali spolupráci i s ostatními zeměmi v regionu (Polskem a Ruskem) a asistovali při zakládání nových platforem pro vzájemnou regionální kooperaci¹⁹. (Miles, 2000, str. 197) Cílem této politiky mělo být pochopitelně zejména rozšiřování oné liberální „zóny míru“.

¹⁸ Začleněním tzv. Petersbergských úkolů do Amsterdamské smlouvy. (Miles, 2000, str. 187)

¹⁹ Např. Rada států Baltského moře, Baltská rada ministrů, Barentsova euro arktická rada či Arktická rada. (Rolenc, 2005, str. 140)

3.1.3. Konstruktivismus: „morální supervelmoc“

V dobách studené války Švédsko působilo velmi aktivně a konstruktivně při formulování mezinárodních norem. Otevřeně se vyjadřovalo na půdě mezinárodních organizací, pořádalo různé mezinárodní konference a nastolovalo novou globální agendu.

Ze své neangažované pozice dávalo veřejně najevo, co považuje za přípustné a žádoucí a každého, kdo tyto normy porušoval, zcela otevřeně kritizovalo, včetně obou supervelmocí. Nezaujatost navíc Švédsku umožňovala působit jako nestranný zprostředkovatel znesvářených stran a formovat tak výsledný kompromis. Za zmínku také stojí vliv konkrétních švédských osobností, jež svými činy přispěly k formulování nových norem a zapsaly se tak do dějin jako výrazné mezinárodní autority. Mezi tyto postavy bezpochyby patří např. bývalý generální tajemník OSN Dag Hammarskjöld, jenž výrazně přispěl k posílení role OSN ve světě, nositelka Nobelovy ceny za mír a bojovnice za práva žen Alva Myrdal či bývalý sociálně demokratický premiér, kritik USA a zastánce zemí třetího světa Olof Palme. Velkému respektu se však těšili i lidé působící mimo politiku, např. spisovatelka a obhájkyně práv zvířat Astrid Lindgren. (Ingebritsen, 2006, str. 30 – 35; Linder, 2001, str. 180 – 183)

Přelom 80. a 90. let však znamenal spíše úpadek švédského postavení. Neangažované postavení ztratilo ve světě bez dvou vzájemně vymezených bloků smysl. Švédsko se dále muselo vypořádat s poklesem svého ekonomického významu, klesajícím počtem globálně uznávaných osobností či rostoucí nesnášenlivostí švédské veřejnosti vůči imigrantům, což je rys, který Švédsko dlouhodobě kritizovalo u jiných států. (Arter, 2008, str. 334 – 335; Ingebritsen, 2006, str. 89 – 95) Švédská národní identita, z níž Švédsko odvozovalo i normy prosazující ve světě, navíc utrpěla velkou ránu. Koncepty jako neutralita, sociální stát, plná zaměstnanost či politický konsenzus se zdály zpochybněné. (Shiffer, 1992, str. 76) Zhroutilo se tak přesvědčení, že je sever jakýmsi lepším světem než zbytek Evropy. (Waeber, 1992, str. 77)

To ovšem neznamená, že by Švédsko ztratilo své slovo docela nebo že by přestalo usilovat o prosazování svých představ o vhodném chování ostatních. Naopak, i nadále nastolovalo novou mezinárodní agendu. Činilo to ovšem jinými prostředky, např. skrze své členství v EU. Během svého předsednictví 2001 podporovalo Švédsko rozšíření Unie směrem na východ, otevřelo otázku transparentnosti a demokratičnosti rozhodovacích procesů EU a začalo se na celoevropské úrovni zabývat problematikou

ochrany životního prostředí. Krátce po svém vstupu do EU také výrazně přispělo ke zformulování společné bezpečnosti a obranné politiky. (Ingebriksen, 2006, str. 47 – 48, 50) K výrazným švédským osobnostem bychom po pádu Berlínské zdi mohli přiřadit bývalého předsedu vlády a dnešního ministra zahraničí Carla Bildta, který v druhé polovině 90. let působil nejprve jako zmocněnec pro Bosnu a Hercegovinu a následně jako speciální vyslanec generálního tajemníka OSN na Balkáně. (Arter, 2008, str. 333) Dodnes se také snaží aktivně formovat dění na mezinárodní scéně a pravidelně se vyjadřuje k událostem ve světě.²⁰

3.1.4. Švédská veřejnost a národní identita

Švédsko lze bez pochyby označit jako demokratický stát, který navíc větší měrou než jiné státy klade důraz na demokratičnost a transparentnost rozhodovacích procesů. Švédská občanská společnost je dostatečně rozvinutá. Lidé jsou organizováni v různých skupinách, zejména v odborech, a aktivně participují na veřejném dění. Bylo by tedy možné označit švédský případ jako pluralistický model a to zejména v otázkách bezpečnostní politiky, kde je neutralita silně zakotvena v národní identitě. I přesto však švédská veřejnost částečně dává za pravdu těm akademikům, jež zpochybňují vliv veřejného mínění na zahraniční politiku státu, jelikož data ukazují, že i vysoce angažovaní Švédové upřednostňují zejména domácí témata.

Ulf Bjereld a Marie Demker (2000) ve svém článku zmiňují hned několik čísel, jež tento fakt dokládají, viz tabulka č. 2. V roce 1991 deklarovalo svůj zájem o politické dění ve světě 62% obyvatel, což znamená mírný nárůst od roku 1973, kdy se o zahraniční události zajímalo 56%. Tento přírůstek je však možné připsat předchozím revolučním rokům a radikálním změnám světového uspořádání. V porovnání s domácími tématy zahraniční politika i tak výrazně zaostávala. Dle výzkumů z roku 1993 Švédové nejvíce projevovali zájem o politiku zaměstnání (82%) a životního prostředí (77%), dále pak o ekonomiku (75%), rodinnou politiku (68%), imigrační politiku (63%), politiku vůči Evropskému společenství (62%), protikriminální politiku (60%) a až poté o zahraniční politiku (57%). Jako rozhodující prvek při výběru politické strany před volbami uvedlo zahraniční politiku v roce 1985 pouhých 6% Švédů, v roce

²⁰ Carl Bildt je velice aktivní na svém twitterovém účtu (<https://twitter.com/carlbildt>) a patří mezi průkopníky tzv. twiplomacie.

1988 5%, roku 1991 12% a o tři roky později 16%. Tematicky se lidé v roce 1992 v oblasti zahraniční politiky nejvíce zajímali o lidská práva (71%), životní prostředí (69%), mezinárodní obchod (63%), otázku odzbrojování (42%), až poté o obranu státu (19%) a na posledním místě o zahraniční pomoc (18%). (Bjereld, Demker, 2000, str. 21 - 23) Z uvedených dat je tedy evidentní, že po skončení studené války vzrostl zájem o zahraniční politiku jen velmi mírně. Hlavní příčinou tohoto nárůstu byly zejména revoluční změny ve světě a také záměr švédské vlády zahájit přístupová jednání s ES. Je také nutné zdůraznit, že otázka obrany státu se po pádu východního bloku a SSSR stala méně akutní a Švédové tak začali upřednostňovat jiná zahraničně politická témata.

Vztah k ES opravdu nenechával Švédy chladné. Krátce po pádu Berlínské zdi sice zapojení do evropského integračního projektu podporovalo 63% obyvatel (15% bylo proti a 21% nerozhodnuto), s postupem času (a také s konkrétními kroky vlády směrem k členství) toto nadšení uvadalo. Během přístupových jednání se k ES, respektive EU, hlásilo už pouze 31% Švédů (45% proti, 24% nerozhodnuto). (Kite, 2006, str. 101) Období referenda bylo obdobím velké aktivity obyvatelstva, které se angažovalo v různých seskupeních prosazujících svůj názor. Po celou dobu také většina švédského tisku poskytovala prostor vládě, jež tak mohla působit na veřejné mínění. (Miles, 2000, str. 183) Samotné referendum dopadlo velmi těsně. Pro přistoupení se vyjádřilo pouhých 52,3% hlasujících, proti bylo 46,8% (při volební účasti 83,3%). (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 121) Krátce po přistoupení (v červnu 1995) však pouhých 20% Švédů vnímalo EU pozitivně, kdežto 48% vyjádřilo jasně negativní stanovisko. (Kite, 2006, str. 101) Svoji skepsi v roce 1995 vyjádřili Švédové i v rámci celoevropských průzkumů veřejného mínění. V otázce společné zahraniční politiky skončili mezi všemi členskými státy poslední (47% podpora, vůči unijnímu průměru 65%) a v otázce společné obrany se umístili předposlední (18% podpora, vůči unijnímu průměru 55%). (Evropská komise, 1995, str. 28 – 34) Potvrzují se tím tak názory, že švédská veřejnost zastává dlouhodobě rezervovaný, kritický, místy až protievropský postoj k EU. (Ingebritsen, 2006, str. 43; Arter, 2008, str. 317) Tento fakt symbolicky potvrzuje i referendum konané v září 2003, v němž se necelých 56% voličů vyjádřilo proti přijetí společné evropské měny. (Arter, 2008, str. 329)

Z hlediska národní bezpečnostní politiky zůstává švédská veřejnost poměrně stabilní. Ačkoliv z výše uvedených čísel vyplývá, že Švédové ztratili zájem o otázku obrany státu, neutralita zůstává hluboce zakořeněna ve švédské národní identitě a je pevnou součástí švédské politické kultury. Tento jev plyne z přesvědčení, že je Švédsko

jakýmsi vzorovým případem, jehož následováním může vzniknout mírumilovný svět založený na myšlence vzájemné solidarity a pomoci. (Miles, 2006, str. 80; Blydal, 2012, str. 26; Herolf, 2006, str. 70) Švédové neustále podporují OSN jako hlavní autoritu mezinárodních vztahů a odmítají spolupráci s NATO, jenž je vnímáno jako aktér, který by k bezpečnosti v regionu nijak nepřispěl. (Miles, 2006, str. 90). Celý koncept neutrality zůstává pevně zakotven ve švédské národní identitě, v praxi se však postupně rozvolňuje.

Zájem Švédů o jednotlivá politická témata v roce 1993	
Politika zaměstnání	82%
Životní prostředí	77%
Ekonomika	75%
Rodinná politika	68%
Imigrační politika	63%
Politika vůči ES	62%
Protikriminální politika	60%
Zahraniční politika	57%
Zahraniční politika jako rozhodující prvek při výběru politické strany	
V roce 1985	6%
V roce 1988	5%
V roce 1991	12%
V roce 1994	16%
Zahraničně politická témata, o něž Švédové projevovali v roce 1992 největší zájem	
Lidská práva	71%
Životní prostředí	69%
Mezinárodní obchod	63%
Odzbrojování	42%
Obrana	19%
Zahraniční pomoc	18%

Tabulka č. 2: Průzkumy švédského veřejného mínění. Data přejata z Bjereld, Demker (2000). Tabulku zpracoval autor práce.

3.1.5. Společenské skupiny a politické strany

Ve Švédsku se během 20. století rozvinul specifický způsob vládnutí, politology nazývaný jako (neo)korporativismus, který umožňuje různým ekonomickým skupinám (především odborům a zaměstnavatelským svazům) participovat na rozhodovacím procesu, primárně v sociální a ekonomické oblasti. Tou nejvýraznější je bez pochyby

Švédská konfederace odborových svazů (LO)²¹. Mezi ty další patří např. Švédská konfederace kvalifikovaných zaměstnanců (TCO), Švédská konfederace profesních asociací (SACO)²² či Švédská konfederace zaměstnavatelů (SAF). (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 24 - 28; Bieler, 1999, str. 26) Kromě vlivu těchto skupin se celý systém vyznačoval také vysokou mírou organizovanosti obyvatelstva²³ a personální propojeností LO a Švédské sociálně demokratické strany dělnické (SAP). (Bieler, 1999, str. 27) Svého vrcholu švédský korporativismus dosáhl v poválečném období. Zhruba od 70. let však začal postupně oslabovat. Ukončení kolektivního členství LO v SAP roku 1987, ekonomické reformy roku 1991 a vystoupení SAF ze všech státních agentur a poradních orgánů, jejichž byla členem, pro něj byly výraznou ránou. Po vystoupení SAF ze státních agentur v nich navíc nesocialistická vláda Carla Bildta nahradila všechny zástupce ostatních zájmových organizací státními úředníky. (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 29; Aylott, 2003, str. 372)

Vliv těchto skupin však nelze vztahovat na zahraniční a bezpečnostní politiku. Jedinou výjimkou je přistoupení Švédska k EU. V tomto případě se ale debata vedla zejména o politických a ekonomických důsledcích, nikoliv zahraničně politických či bezpečnostních. (Miles, 2000, str.186) Dá se říci, že obecně byli EU nakloněni zejména zástupci velkých průmyslových a podnikatelských odvětví, kdežto odbory se k integraci stavěly spíše opatrně a vnímaly ji jako nutné zlo. (Ingebriksen, 2006, str. 45 – 46; Miles, 2000, str. 190; Bieler, 1999, str. 35) Při bližším pohledu je však patrné, že situace nebyla zdaleka tak jednoduchá. Největší odborové konfederace totiž jasně nedeklarovaly svůj postoj. Důvodem bylo vnitřní rozštěpení a odlišné názory jednotlivých odborových svazů. V rámci LO lobovali za přistoupení zejména zástupci zaměstnanců velkých nadnárodních společností (např. Elektrolux, Volvo či Ericsson), jež už byly zapojeny do evropského hospodářského systému a jež se obávaly ztráty konkurenceschopnosti v případě, že by Švédsko zůstalo stát mimo EU. Přistoupení též podpořily odbory z oblasti papírenského, kovozpracujícího, chemického či textilního průmyslu. Proti naopak byli zástupci těch zaměstnanců, jejichž činnost měla pouze národní dosah a kteří se báli případných škrtů a omezování vládních výdajů. Jednalo se zejména o státní zaměstnance, lidi pracující ve státní správě nebo např. dopravce, kteří se obávali odlišných technických norem. Negativně se k integraci stavěly i odbory

²¹ Sdružovala převážně klasické dělníky. (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 28)

²² TCO a SACO sdružovaly převážně „kvalifikované pracovníky, úředníky a zaměstnance terciárního sektoru“. (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 28)

²³ Na přelomu 80. a 90. let se míra organizovanosti obyvatelstva pohybovala okolo 85%. (ETUC, 2006)

zastupující potravinářský průmysl. Některá odvětví byla názorově rozštěpena uvnitř sebe sama. Příkladem je oblast služeb a komunikací, kde se zástupci telekomunikačních společností vyjádřili pro přistoupení, kdežto pošťáci proti. (Bieler, 1999, str. 35 – 37)

Vnitřnímu štěpení podlehly i další velké odborové konfederace. V rámci TCO se k EU hlásil finanční sektor, naopak učitelé zastávali negativní stanovisko. Uvnitř SACO integraci podpořili zejména absolventi technických oborů (vzhledem ke svému napojení na velké technologické koncerny), kdežto zástupci společenskovedních oborů se k EU stavěli velmi rezervovaně (ačkoliv oficiální prohlášení neučinili). (Bieler, 1999, str. 37 – 38)

Co se týče politických stran, švédský systém byl po dlouhá léta stabilní a příliš se neměnil. Na přelomu 80. a 90. však došlo k výrazným otřesům. Roku 1988 nabourala dosavadní pětistranický systém Environmentální strana – Zelení (MpG). V nadcházejících volbách se sice do parlamentu nedostala, na druhou stranu se dokázali výrazně prosadit Křesťanští demokraté (Kd) a také nové pravicově populistické uskupení Nová demokracie (ND). SAP v těchto volbách propadla a zaznamenala nejhorší výsledek (36,7% hlasů) od roku 1928. Komunisté se před volbami přejmenovali na Levicovou stranu (VP). (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 205; Kopeček, 2005, str. 188 – 200; Parties and election in Europe, 2014) Tyto změny lze interpretovat jako důsledek nespokojenosti se zavedenými politickými stranami. Nástup krajní populistické pravice pak hlavně jako důsledek nesouhlasu s vysokými daněmi, rozbujelostí státního aparátu a otevřenou imigrační politikou. (Kopeček, 2005, str. 190; Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 185)

V otázce zahraniční a bezpečnostní politiky panovala mezi politickými stranami dlouhodobě shoda. Diskurzu dominovala sociálně demokratická vize, že by Švédsko mělo svou mírumilovností, neangažovaností a solidaritou sloužit jako vzorový model pro ostatní státy. Zhruba od 70. let se však začíná objevovat i opoziční názor. Někteří zástupci politických stran napravo od středu začali hlásat, že by švédská zahraniční politika neměla být tolik idealistická a zaměřená na Třetí svět. Tito politici naopak volali po tom, aby vláda přestala skrývat své úmysly před veřejností a jasně se přihlásila k Západu a Evropě. (Blydal, 2012, str. 26) Konsenzus politických stran se tak postupně rozpadal. Příkladem budiž veřejná debata před referendem o přistoupení k Evropské unii.

Záměr podat přihlášku do ES vzešel z iniciativy sociálně demokratické vlády na podzim roku 1990. Jednalo se o velkou změnu, jelikož do té doby SAP připojení

odmítala, protože nebylo v souladu se švédskými hodnotami neutrality a sociálního státu. Důvodem pro tuto reorientaci byly především geopolitické změny a domácí ekonomické problémy. (Arter, 2008, str. 321; Ingebritsen, 2006, str. 46) Strana ani její elektorát však nebyly v otázce přistoupení jednotní. Vedení (v čele s premiérem Carlssonem) krátce před referendem zahájilo razantní prevropskou kampaň, avšak ve straně i mezi voliči zůstávala řada euroskeptiků. Dnes SAP plně podporuje členství a postavila se i za přijetí eura. V rámci strany však nadále zůstává euroskeptické křídlo. Podobně rozpolcená byla v otázce přistoupení i Strana středu (CP). Ta byla původně proti členství, avšak vzhledem ke své účasti v nesocialistické vládě (1991 – 1994), již dominovali proevropští konzervativci a liberálové, vedení strany nakonec vyjádřilo přistoupení podporu. CP dodnes oficiálně podporuje členství v EU, fakticky je však názorově rozštěpená. Stejně jako u SAP i u CP zůstala řada protievropsky naladěných členů a voličů. Obě tyto strany kvůli nespokojenosti části svého elektorátu zaznamenaly ve volbách do Evropského parlamentu roku 1995 horší výsledky než v předchozích parlamentních volbách roku 1994. (Kopeček, 2005, str. 192 – 199)

Lepším výsledkem v „eurovolbách“ se naopak mohly pochlubit ty strany, jež se od počátku stavěly k EU skepticky. Jednalo se o zelené a bývalé komunisty. Obě odmítaly přistoupení i společnou měnu a dodnes se k evropské integraci stavějí velmi kriticky. Opakem těchto dvou subjektů jsou naopak strany, jež evropskou integraci aktivně podporují, tedy Umírněná koaliční strana (M) a Liberálně lidová strana (FP). (Kopeček, 2005, str. 197 – 199) Proevropský postoj, ačkoliv ne tak přesvědčivě (vzhledem k odměřenosti svých voličů), zastávali i Křesťanští demokraté. (Kite, 2006, str. 101)

Postoj švédských politických stran vůči EU odpovídá i jejich postoji ke společné bezpečnostní a obranné politice. Právce ji podporuje, levice spíše lpí na švédském modelu. (Miles, 2006, str. 82) Neutralitu jakožto zásadní součást svého politického programu mají dlouhodobě dvě strany – SAP a CP. (Bjereld, Demker, 2000, str. 28) Z toho se také odvíjí názor stran k otázce potenciálního přistoupení k NATO. Plné členství zásadně odmítají zelení, VP a SAP. (Arter, 2008, str. 292) Naopak podporu má u FP. (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 217) Obecně se však dá říci, že v otázce přistoupení k NATO chybí politická vůle stran a to zejména proto, že si většina obyvatel tento krok nepřeje. (Herolf, 2006, str. 70)

3.1.6. Forma vlády ve Švédsku a vliv konkrétních kabinetů

Švédské království je konstituční monarchie s parlamentní formou vlády. Rozdělení kompetencí mezi jednotlivé složky moci definuje nová ústava (zejména zákon zvaný *Nástroj vlády*) platná od roku 1975. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 19)

Hlavou státu je monarcha, jenž však nemá žádnou významnou politickou moc. Jeho kompetence se tak pohybují převážně na reprezentativní a ceremoniální úrovni. Má právo být informován v otázkách zahraniční a bezpečnostní politiky. Zároveň předsedá Poradní radě pro zahraniční záležitosti, přijímá zahraniční velvyslance a jmenuje ty švédské. Před každou zahraniční cestou musí konzultovat své stanovisko s předsedou vlády. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 41 – 42, 95 – 96) V době války má panovník povinnost doprovázet vládu a pokud tak neučiní, nesmí vykonávat své politické kompetence. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 122)

Hlavním výkonným orgánem je tedy vláda. Předseda parlamentu jmenuje premiéra, který následně jmenuje a odvolává své ministry. Vláda se zodpovídá parlamentu. Při nástupu do úřadu musí vláda předstoupit před poslance a zažádat o vyjádření „tolerance“²⁴. Parlament může vyslovit vládě, případně i jejím jednotlivým členům, nedůvěru. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 96 - 98) V oblasti zahraniční politiky vláda domlouvá mezinárodní dohody a členství v mezinárodních organizacích. Většina z nich však vyžaduje následné schválení parlamentem nebo, v méně významných případech, alespoň konzultaci s Poradní radou pro zahraniční záležitosti. Stejně tak musí parlament schválit jakýkoliv přesun kompetencí na nadnárodní úroveň (vztah k Evropské unii byl vymezen zvláštním dodatkem ústavy). V otázkách Evropské unie musí také vláda neustále informovat parlament. Pro tuto činnost byl v době přistoupení zřízen Výbor pro záležitosti Evropské unie. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 51 – 54, 108 – 111) V dobách války může vláda za účelem akceschopnosti v určitých případech převzít kompetence parlamentu. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 120 - 121)

Švédsko má velkou tradici menšinových vlád, jež mohou právě kvůli způsobu vyjadřování důvěry stabilně vládnout. V takové situaci však musí kabinet v jednotlivých případech hledat partnery v parlamentu, aby prosadil své vize. Co se týče složení vlády, SAP bývá schopná sestavit vládu sama, kdežto nesocialistické strany, vzhledem k větší

²⁴ Vláda nepotřebuje získat nadpoloviční počet kladných hlasů, stačí jí, když se více jak polovina poslanců nevyjádří proti ní. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 97)

fragmentaci politického spektra napravo od středu, musejí vytvářet vlády koaliční, což má potom důsledky pro praktické fungování vlády.

Švédský parlament (Riksdag) má velký vliv na formování zahraniční a bezpečnostní politiky. Za prvé z něj vychází vláda, jež tuto politiku vytváří (premiéra jmenuje předseda parlamentu), za druhé může vládě či konkrétním ministrům (tedy i ministru zahraničí, ministru obrany atd.) vyslovit nedůvěru, za třetí je předseda parlamentu zastoupen v Poradní radě pro zahraniční záležitosti a za čtvrté parlament zřizuje výbory (konkrétně Výbor pro zahraniční záležitosti či Výbor pro obranu), které monitorují příslušnou agendu. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 97 – 98, 111, 149) V době války může parlament v rámci zajištění akceschopnosti vytvořit tzv. Válečnou delegaci, tedy orgán složený z předsedy parlamentu a dalších padesáti poslanců zastoupených v poměru k rozložení sil v celém parlamentu. Delegace pak přejímá kompetence parlamentu. Pokud však ona ani parlament nejsou schopny fungovat, veškeré pravomoci směřují do rukou vlády. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 119 – 121) Nástroj vlády umožňuje vyslat vojáky do války pouze v okamžiku napadení země. V jiných případech je nutný souhlas parlamentu a vše musí být v souladu s mezinárodním právem. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 123)

Poradní rada pro zahraniční záležitosti slouží jako platforma pro konzultaci mezinárodních otázek a má právo být neustále informována. Jejím předsedou je hlava státu, v případě monarchovy nepřítomnosti zastává tento post premiér. Dalším členem ze své funkce je předseda parlamentu. Zbytek rady se skládá z devíti zástupců politických stran určených proporčně dle zastoupení jednotlivých stran v parlamentu. (Sveriges Riksdag, 2012, str. 110 - 111)

V době pádu Berlínské zdi a následného rozpadu východního bloku řídil zemi sociálně demokratický kabinet Ingvara Carlssona. Jednalo se o jednobarevnou menšinovou vládu, která v říjnu 1990 oznámila záměr přistoupit k ES a v červenci 1991 do něj podala přihlášku. Hlavním odůvodněním byla zejména probíhající ekonomická krize a její řešení. Bezpečnostním důsledkům integrace se tato vláda vyhýbala. (Miles, 2000, str. 183)

Na podzim roku 1991 však do úřadu nastoupil menšinový koaliční kabinet čtyř nesocialistických stran - Umírněné koaliční strany, Lidové liberální strany, Strany středu a Křesťanských demokratů. V jeho čele stál předseda Umírněných Carl Bildt. Tato vláda otevřeně prezentovala svůj prozápadní a proevropský postoj. V oblasti bezpečnostní politiky prosazovala „politiku s evropskou identitou“ a v květnu 1992

přijala koncepci „neúčast[i] ve vojenských aliancích směřující k možnosti vyhlásit neutralitu v případě války v okolí Švédska“. (Rolenc, 2005, str. 138) Ačkoliv ohledně zahraniční a bezpečnostní politiky panovala v koalici řada sporů (nejvíce kritickou byla Strana středu – vzhledem ke svému postoji vůči neutralitě), premiérovi Bildtovi se podařilo vládu udržet po celé funkční období až do roku 1994. (Miles, 2000, str. 138; Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 205)

Po volbách roku 1994 se však k moci opět vrátila SAP a to kvůli svému předvolebnímu slibu, že v napjatých ekonomických dobách udrží dosavadní sociální model. Předsedou vlády se stal opět Carlsson. Tento kabinet podpořil přistoupení k EU, avšak v otázce bezpečnostní politiky odmítl „evropskou identitu“ předchozí vlády a více zdůrazňoval neúčast na vojenských aliancích. Otázka členství v NATO nepřipadala v úvahu také proto, že se Carlssonova menšinová vláda opírala v parlamentu o zelené a bývalé komunisty, tedy subjekty velice skeptické k severoatlantické bezpečnostní spolupráci. V praxi ovšem docházelo k dalšímu rozvolňování celého konceptu neúčasti, Švédsko se aktivně účastnilo mezinárodních operací a to i ve spolupráci s NATO²⁵. (Miles, 2000, str. 183 – 184; Kopeček, 2005, str. 188; Brunclík, Havlík, Pinková, 2011, str. 205)

Je tedy evidentní, že v otázkách Evropské unie a bezpečnostní politiky přijala většina elit značně pragmatický postoj a v rámci možností se přizpůsobila situaci.

3.1.7. Carl Bildt: „nový start pro Švédsko“²⁶

Nejvýraznější postavou přelomu 80. a 90. let byl bezpochyby lídr Umírněné koaliční strany Carl Bildt. Narodil se roku 1949 do rodiny s aristokratickými kořeny.²⁷ Již od školních let se zajímal o politiku, zejména tu zahraniční. Roku 1968, na protest proti krajně levicovým postojům tehdejší mládeže, vstoupil do Umírněné koaliční strany. Do parlamentu byl poprvé zvolen v roce 1979. O sedm let později se stal předsedou strany a tuto funkci zastával až do roku 1999. V období 1991 – 1994 vedl menšinovou vládu čtyř nesocialistických stran. V druhé polovině 90. let pak působil jako zmocněnec pro Bosnu a Hercegovinu a následně jako speciální vyslanec

²⁵ Švédské jednotky se v rámci operací NATO angažovaly např. v Bosně a švédští piloti se několikrát účastnili manévrů NATO. (Miles, 2000, str. 184)

²⁶ Citát je přejat z článku *Carl Bildt: Moving Sweden to the Center of Europe?* (Shiffer, 1992, str. 72)

²⁷ Jeho předci se řadí ke švédsko-dánské aristokracii. Řada z nich byli vojenští důstojníci a Bildtův prapraděd Gillis Bildt byl dokonce švédským předsedou vlády. (Shiffer, 1992, str. 75)

generálního tajemníka OSN na Balkáně. (Shiffer, 1992, str. 75 – 76; Arter, 2008, str. 333; Carl Bildt, a good Balkan Swede, 1999) Svou kariéru do značné míry vybudoval na neustále konfrontaci s charismatickým sociálně demokratickým premiérem Olofem Palmem. K největším sporům mezi těmito politiky došlo na počátku 80. let v době ponorkových incidentů. Bildt tehdy jako člen vyšetřovací komise vyzradil výsledky šetření americkým zpravodajským službám, což Palme, lpící na principu neangažovanosti, označil za závažné porušení švédské neutrality. (Blydal, 2012, str. 22; Shiffer, 1992, str. 76)

Mnohem důležitější než jeho kariérní postup jsou však Bildtovy myšlenkové pochody. Vzhledem k jeho rodinnému zázemí je orientace na pravou část politického spektra pochopitelná. Během předvolební kampaně na počátku 90. let označil švédský sociální systém za překonaný. Prosazoval liberalizaci ekonomiky, privatizaci a svobodnější trh. V kampani navíc vystupoval jako mladý, sebejistý a vtipný politik, což silně kontrastovalo s postavou nepříliš charismatického byrokrata a předáka SAP Ingvara Carlssona. (Shiffer, 1992, str. 71 – 73)

Bildt byl také velkým zastáncem spolupracující Evropy²⁸ a více evropského Švédska. Právě během jeho vlády Švédsko učinilo největší kroky k přistoupení k EU (ačkoliv přihlášku podala ještě předchozí sociálně demokratická vláda a referendum už také probíhalo za vlády Carlssona). Na rozdíl od SAP však Bildt neviděl v evropské integraci pouhé řešení ekonomických potíží, ale vnímal také její politický a bezpečnostní rozměr. Prosazoval názor, že by Evropa měla vytvářet skutečnou společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a že by se Švédsko mělo této politiky aktivně účastnit. Během jeho vlády se také výrazně zlepšily švédské vztahy s USA, jež byly od doby Palmeho vlády přinejmenším odměřené. (Shiffer, 1992; Carl Bildt, a good Balkan Swede, 1999)

I v oblasti bezpečnostní politiky se Bildt stavěl proti většinovému švédskému názoru. Odmítal koncept neutrality a jak už bylo zmíněno, podporoval společnou evropskou bezpečnostní politiku a švédskou účast na ní. Kromě toho se však také vyjádřil pro členství v Západoevropské unii a dokonce i NATO. *The Economist* proto roku 1999 označil Bildta jako „neobvyklého a nešvédského Švéda“. (Carl Bildt, a good Balkan Swede, 1999)

²⁸ Tohoto přesvědčení údajně nabyl po své návštěvě Prahy roku 1967, tedy krátce před invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa. (Shiffer, 1992, str. 75)

Jeho osobnost byla velmi kontroverzní. Řada Švédů a švédských médií jeho vize o větší angažovanosti v mezinárodní bezpečnostní politice či hlubší evropské spolupráci nesdílela. Mnohdy byl označován jako elitista, bezohledný kapitalista či demagog. (Shiffer, 1992, str. 76) I přesto lze Bildta vnímat jako výjimečnou a ve světě respektovanou postavu, které se v řadě věcí podařil na švédské poměry velký pokrok.

3.2. Transformace švédské neutrality z pohledu mezinárodního práva a mezinárodních vztahů

Švédská neutralita je velmi obtížně uchopitelná z teoretického hlediska. Dle mezinárodního práva ji rozhodně nelze popsat jako trvalou, jelikož se nikdy neopírala o smluvní či právní základ, ani o mezinárodní garance. Definice prosté neutrality, tak jak ji definují haagské konvence, také není zcela vyhovující. Švédsko sice v době druhé světové války vyhlásilo striktní neutralitu, avšak praxe tomu příliš neodpovídala. Navíc Švédsko udržovalo neutrální statut i v době po skončení konfliktu, což je také neslučitelné s mezinárodně právní definicí prosté neutrality.

Z těchto důvodů je tedy lepší nahlížet na Švédsko spíše perspektivou teorií mezinárodních vztahů. Vzhledem k tomu, že se neutralita neopírala o právní základ a švédská vláda celý koncept sama dobrovolně přetvářela, lze ji dle Rosputinského (2004) dichotomií označit jako faktickou a zároveň dobrovolnou. Jednalo se také o neutralitu všeobecnou, jelikož se vztahovala na celé území země. Švédsko se také aktivně angažovalo v mezinárodním prostředí, účastnilo se různých humanitárních operací, zprostředkovávalo jednání znesvářených stran a snažilo se prosazovat vlastní globální agendu. Není tedy, pochyb, že lze švédskou neutralitu označit jako aktivní. Sporné je však rozlišení mezi neutralitou absolutní a kvalifikovanou. Švédská vláda formálně deklarovala svoji nestrannost a nezájatost, čemuž by odpovídala neutralita absolutní, na druhou stranu v praxi tajně spolupracovala se Západem, především USA, a proto je vhodnější klasifikovat švédskou neutralitu jako kvalifikovanou. Na poválečné Švédsko lze také aplikovat Rosputinského (2004, str. 94) koncept neo-neutrality, jelikož roku 1946 (Scott, 1988, str. 510) vstoupilo do OSN a následně se aktivně angažovalo v mezinárodních humanitárních a mírových operacích.

Pád východního bloku však znamenal změnu východisek, z nichž švédská poválečná koncepce aktivní neutrality vycházela. Poté, co se zhroutil SSSR, se rozpadlo

i bipolární uspořádání světa a Švédsko najednou nestálo mezi dvěma mocenskými bloky, vůči nimž se snažilo být neutrální. Navíc se následně připojilo k EU a aktivně se angažovalo v oblasti společné obranné a bezpečnostní politiky. Tím švédská neutralita ztratila na přesvědčivosti a nadále na ní nelze aplikovat koncept mezinárodního práva, ale ani Rosputinského (2004) dichotomie, jelikož už ji za klasickou neutralitu zkrátka nelze považovat. Model neo-neutrality se však zdá stále použitelný. Švédsko si totiž i po pádu Berlínské zdi zachovalo rétoriku neúčasti a nadále odmítalo plné členství ve vojenské alianci (NATO). Zároveň se aktivně angažovalo v mírových operacích pod mandátem OSN, jejichž cílem bylo předcházet ozbrojeným konfliktům a udržovat mír ve světě.

Závěr

Švédská zahraniční a bezpečnostní politika se po skončení studené války doopravdy transformovala. Jako dvě zásadní změny lze uvést přistoupení k EU a formalizaci bezpečnostní spolupráce se Západem. Svůj díl na tom měly jak faktory vnější, tak vnitřní. Míru vlivu jednotlivých faktorů je pochopitelně obtížné určit, jelikož přehodnocení politiky je komplexní proces, přesto se zde pokusím načrtnout určité schéma.

Klíčovou záležitostí byl bezpochyby konec studené války. Ten uvolnil napětí v Evropě, umožnil Švédsku přistoupit k EU a v mnoha otázkách (zejména bezpečnostních) zároveň rozvázal ruce švédským politickým elitám.

Na přistoupení k EU a bezpečnostní orientaci na Západ však měly podíl i jiné faktory. V případě evropské integrace se primárně jednalo o ekonomické problémy a upadající (ekonomický, vojenský i „morální“) význam Švédska v Evropě i ve světě, který mohlo členství v EU do značné míry vykompenzovat. Důležité je také zmínit ochotu (či spíše pragmatismus) politických stran (zejména těch hlavních dvou – SAP a M) a politických elit (Ingvara Carlssona či Carla Bildta), jež i přes určitou nevoli občanů přistoupení podpořily a otevřely tak cestu k úspěšnému referendu.

I v oblasti bezpečnostní politiky došlo k několika změnám. Švédsko přestalo utajovat svojí orientaci, oficiálně se přihlásilo k Západu a zapojilo se (ačkoliv ne naplno) do jeho bezpečnostních struktur. Politika neutrality byla přehodnocena a Švédsko se vydalo cestou pouhé neúčasti ve vojenských aliancích, která mu však

v praxi příliš nebránila, aby se zapojilo do různých mezinárodních operací, vojenských cvičení atd. Významnou měrou se na tom podílely již zmíněné vnější vlivy, v žádném případě však nelze opomenout působení nesocialistické vlády a hlavně jejího předsedy Carla Bildta. Ten se pokusil o mnohem větší posun švédské bezpečnostní politiky (směrem k plnému členství ve WEU a NATO), což se mu ovšem kvůli velké opozici veřejnosti a některých politických stran (SAP, VP, MpG, C) nepodařilo. Přesto lze říci, že změny, k nimž došlo za jeho vlády, přežily a nadcházející sociálně demokratická vláda na ně v praxi navázala.

Summary

Swedish foreign and security policy really transformed after the end of the Cold War. We can identify two major changes – firstly, the accession to the EU, secondly, the open and formal security cooperation with the West. Both, external and internal factors influenced the transformation. It is difficult to assess the extent of each factor's influence (because policy transformation is a comprehensive process) but we can at least attempt to outline a basic scheme.

The key factor was undoubtedly the end of the Cold War which reduced the tension in Europe, enabled Sweden to access to the EU and in many cases (especially in the security ones) untied the Swedish political elites' hands.

There were also other factors which contributed to the Swedish reorientation to the EU and the West. In the case of the EU it was primarily the economic crisis and the diminishing (economic, military and „moral“) influence of Sweden in Europe and also in the world. The EU membership could resolve these problems. It is also important to mention the political parties' (especially the major ones – SAP and M) and political elites' (Ingvar Carlsson and Carl Bildt) willingness (or pragmatism) to support the EU membership in spite of public's displeasure.

There were also some security policy changes. Sweden officially revealed its pro-western orientation and joined the western security structures (although not fully). The policy of neutrality was reassessed and Sweden approved a new security strategy of non-membership in military alliances. However, this strategy allowed Sweden to participate in international operations, common military exercises etc. Apart from above mentioned external influences, there were also some internal ones, especially the new

non-socialist government and its head Carl Bildt. He attempted to shift the new Swedish security policy even further (for example to full membership in the WEU and NATO) but the public's and some political parties' opposition was too strong. Nevertheless, we can state that the changes, which his government had made, survived and the new social democratic cabinet followed up with them.

Seznam literatury

Monografie

ARTER, David. (2008). *Scandinavian Politics Today*. Manchester: Manchester University Press. 355 s.

BAILES, Alyson J. K.; HEROLF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt. (2006). *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. Oxford: Oxford University Press. 427 s.

BEASLEY, Ryan K. (2013). *Foreign policy in comparative perspective: domestic and international influences on state behavior*. Los Angeles: SAGE Publications. 366 s.

BRUNCLÍK, Miloš; HAVLÍK, Vlastimil; PINKOVÁ, Aneta. (2011). *Skandinávie: Proměny politiky v severských zemích*. Praha: Wolters Kluwer; Cevro Institut. 303 s.

BRYSK, Alison. (2009). *Global Good Samaritans: Human Rights as Foreign Policy*. New York: Oxford University Press. 287 s.

CARLSNAES, Walter. (2008). Actors, structures, and foreign policy analysis. In: SMITH, Steve; HADFIELD, Amelia; DUNNE, Tim. *Foreign policy: theories, actors, cases*. Oxford: Oxford University Press. str. 85 – 100.

ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel. (2008). *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C. H. Beck. 896 str.

DAVID, Vladislav; BUREŠ, Pavel; FAIX, Martin et al. (2011). *Mezinárodní právo veřejné s kauzistikou*. 2. vyd. Praha: Leges. 448 str.

DOYLE, Michael W. (2008). Liberalism and foreign policy. In: SMITH, Steve; HADFIELD, Amelia; DUNNE, Tim. *Foreign policy: theories, actors, cases*. Oxford: Oxford University Press. str. 49 – 70.

DRULÁKOVÁ, Radka; DRULÁK, Petr. (2011). *Tvorba a analýza zahraniční politiky*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica. 184 str.

GUSTAVSSON, Jakob. (1998). *The Policy of Foreign Policy Change: Explaining the Swedish Reorientation on EC Membership*. Lund: Lund University Press. 225 str.

HEROLF, Gunilla. (2006). The Nordic countries and the EU–NATO relationship: further comments. In: BAILES, Alyson J. K.; HEROLF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt. *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. Oxford: Oxford University Press. str. 67 – 76.

CHECKEL, Jeffrey T. (2008). Constructivism and foreign policy. on State Behavior. In: SMITH, Steve; HADFIELD, Amelia; DUNNE, Tim. *Foreign policy: theories, actors, cases*. Oxford: Oxford University Press. str. 71 – 81.

INGEBRITSEN, Christine. (2006). *Scandinavia in World Politics*. Lanham: Rowman and Littlefield. 129 s.

KARBOO, Juliet; LANTIS, Jeffrey S.; BEASLEY, Ryan K. (2013). The Analysis of Foreign Policy in Comparative Perspective. In: BEASLEY, Ryan K. *Foreign Policy in Comparative Perspective: Domestic and International Influences on State Behavior*. 2. vyd. Los Angeles: SAGE Publications. str. 1 – 26.

KITE, Cynthia. (2006). The domestic background: public opinion and party attitudes towards integration in the Nordic countries. In: BAILES, Alyson J. K.; HEROLF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt. *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. Oxford: Oxford University Press. str. 99 – 109.

KOBLIK, Steven. (1988). Epilog. In: SCOTT, Franklin D. *Sweden: The Nation's History*. Carbondale: Southern Illinois University Press. str. 587 – 617.

- KOPEČEK, Lubomír. (2005). Švédsko. In: STRMISKA, Maxmilián; HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír et al. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál. str. 182 – 203.
- MANNERS, Ian; WHITMAN, Richard. (2000). *The Foreign Policies of European Union Member States*. Manchester: Manchester University Press. 284 str.
- MILES, Lee. (2000). Sweden and Finland. In: MANNERS, Ian; WHITMAN, Richard. *The Foreign Policies of European Union Member States*. Manchester: Manchester University Press. str. 181 – 203.
- MILES, Lee. (2006). Domestic influences on Nordic security and defence policy: from the perspective of fusion. In: BAILES, Alyson J. K.; HEROLF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt. *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. Oxford: Oxford University Press. str. 77 – 98.
- MRÁZEK, Josef. (2005). *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 444 str.
- POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. (2006). *Mezinárodní právo veřejné: Zvláštní část*. 5. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck. 511 str.
- ROBINSON, Piers. (2008) The role of media and public opinion. In: SMITH, Steve; HADFIELD, Amelia; DUNNE, Tim. *Foreign policy: theories, actors, cases*. Oxford: Oxford University Press. str. 138 – 153.
- SCOTT, Franklin D. (1988). *Sweden: The Nation's History*. Rozšířené vydání. Carbondale: Southern Illinois University Press. 686 s.
- SMITH, Steve; HADFIELD, Amelia; DUNNE, Tim. (2008). *Foreign policy: theories, actors, cases*. Oxford: Oxford University Press. 442 s.
- STRMISKA, Maxmilián; HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír et al. (2005). *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál. 728 str.

WOLFORTH, William C. (2008). Realism and foreign policy. In: SMITH, Steve; HADFIELD, Amelia; DUNNE, Tim. *Foreign policy: theories, actors, cases*. Oxford: Oxford University Press. str. 31 – 48.

Periodické tituly

ÅSELIUS, Gunnar. (2005). Swedish Strategic Culture after 1945. *Cooperation and Conflict*. Vol. 40, n.1, p. 25 – 44.

AYLOTT, Nicholas. (2003). After the Divorce: Social Democrats and Trade Unions in Sweden. *Party Politics*. Vol. 9, n. 3. p. 369 – 390.

BIELER, Andreas. (1999). Globalization, Swedish Trade Unions and European Integration: From Europhobia to Conditional Support. *Cooperation and Conflict*. Vol. 34, n. 1, p. 21 – 46.

BJERELD, Ulf. (1995). Critic or Mediator? Sweden in World Politics, 1945 – 90. *Journal of Peace Research*. Vol. 32, n. 1, p.23 – 35.

BJERELD, Ulf; DEMKER, Marie. (2000). Foreign Policy as Battlefield: A Study of National Interest and Party Motives. *Scandinavian Political Studies*. Vol. 23, n. 1, p 17 – 36.

BLDYAL, Carl. J. (2012). Foreign-policy Discussion in Sweden after 1990: From Neutrality to NATO? *KAS International Reports*. Vol. 2012, n. 5, p. 19 – 32.

BRUZELIUS, Nils. (2008). „Unilaterally if necessary“ – One motive behind the American Security guarantee to Sweden. *Tidskrift i Sjöväsendet*. Vol. 2008, n. 1, p. 50 – 66.

LINDER, Doris H. (2001). Equality for Women: The Contribution of Scandinavian Women at the United Nations, 1946-66. *Scandinavian Studies*. Vol. 73, n.2, p. 165 – 208.

ROLENC, Jan Martin. (2005). Transformace švédské bezpečnostní politiky: od neutrality k neúčasti. *Obrana a strategie*. Vol. 2005, n.2, p. 135 – 145.

ROSPUTINSKÝ, Peter. (2004). Vymedzenie pojmu neutralita. *Politické vedy*. Vol.7, n. 3, p. 71 – 105.

SHIFFER, James, E. (1992). Carl Bildt: Moving Sweden to the Center of Europe? *Scandinavian Review*. Vol. 80. n. 2. p. 71 – 77.

WAEVER, Ole. (1992). Nordic Nostalgia: Northern Europe after the Cold War. *International Affairs*. Vol. 68, n. 1, p. 77 – 102.

Elektronické zdroje

BILDT, Carl. (2013) In: *The Columbia Encyclopedia 6th ed.* [online]. [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.encyclopedia.com/doc/1E1-BildtC.html>.

Carl Bildt, a good Balkan Swede. (1999). *The Economist*. [online]. [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/212032>.

EFTA. (2014). *EEA Agreement*. [online]. [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.efta.int/eea/eea-agreement>.

ETUC. (2006). *Newsletter n°8*. [online]. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://petition.etuc.org/a/2429>.

EVROPSKÁ KOMISE. (1995). *Eurobarometer 43*. [online]. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb43/eb43_en.htm.

PARTIES AND ELECTIONS IN EUROPE. (2014). *Sweden*. [online]. [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/sweden2.html>.

SVERIGES RIKSDAG. (2012). *The Constitution of Sweden: The Fundamentals Laws and the Riksdag Act*. [online]. [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.riksdagen.se/sv/Start/Bestall/Sprakversioner/English---engelska1/Sveriges-grundlagar-och-riksdagsordningen1/>.

SWEDISH MILITARY HERITAGE. *Swedish international peacekeeping operations in the United Nations era: From peacekeeping to peace enforcement*. [online]. [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://www.sfhm.se/smha/page____2514.aspx?epslanguage=EN.